

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Економіко-гуманітарний інститут.

Факультет економіки та управління

Фінанси, банківська справа та страхування

Пояснювальна записка

до дипломної магістерської роботи

магістра

на тему **Експрес-діагностика фінансового стану підприємства, як
передумова ефективного управління ним**

Виконав: магістрант 6 курсу, групи ФЕУ-119м

Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування »

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація): Фінанси, банківська справа та страхування

Гавеля А.І.

Керівник: Олійник Т.О.

Рецензент: Гавеля О.О.

2020 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет ЕГІ, ФЕУ
Кафедра Фінанси, банківська справа та страхування
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри К.Е.В. ФЕУ
Щарова Р.В. Щар
« 21 » 12 2019 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРАНТА

Табелі Анастасії Ігорівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Експрес - діагностична фінансового стану підприємства, як передумова ефективного управління ним

керівник роботи Щарова Світлана Василівна, к.е.н., д.е.н.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від « 21 » жовтня 2020 року № 261

2. Строк подання студентом роботи 21 грудня 2020 року

3. Вихідні дані до роботи Зачис (Звіт про фінансовий стан) та Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2015-2019 роки

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1 Теоретичні основи діагностики фінансового стану підприємства

Розділ 2 Дослідження фінансового стану ТОВ «СІЗ-логістич»

Розділ 3 Шляхи управління фінансовим станом ТОВ «СІЗ-логістич»

Розділ 4 Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

25 таблиць, 10 рисунків

Таблиця 1.1. Класифікація та порядок розрахунку основних показників оцінки майнового стану підприємства

Таблиця 2.7. Показники фінансової стійкості ТОВ «СІЗ-логістич» за 2015-2019 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Шарба С.В.		
2	Шарба С.В.		
3	Шарба С.В.		
4	Шарба С.В.		
Нормоконтролер	Червоний Н.О.		

7. Дата видачі завдання «25» травня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір матеріалу на проектування	25.05 - 01.08.2020	
2	Групування та аналіз зібраного матеріалу. Уточнення завдань проектування	02.08.2020 - 15.09.2020	
3	Виконання теоретичної частини роботи	20.09.2020 - 01.10.2020	
4	Виконання графічної частини роботи	02.10.2020 - 15.10.2020	
5	Написання та оформлення дипломної магістерської роботи	16.10.2020 - 23.11.2020	
6	Перевірка роботи керівником, консультантами	28.11.2020	
7	Попередній захист роботи	01.12.2020	
8	Переплітання оформлення дипломної магістерської роботи	21.12.2020	
9	Захист роботи у ЕК	23.12.2020	

Магістрант(ка)

Табель А.І.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

Червоний Н.О.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Гавеля А.І. Експрес-діагностика фінансового стану підприємства, як передумова ефективного управління ним. – Дипломна магістерська робота.

Дипломна магістерська робота зі спеціальності 072 магістр фінансів, банківської справи та страхування. – Кафедра фінанси, банківська справа та страхування, НУ «Запорізька політехніка», 2020.

Магістерська дипломна робота присвячена дослідженню питань пов'язаних з оцінкою фінансового стану підприємства, розробці обґрунтованих рекомендацій та напрямків поліпшення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Розглянуті питання економічної сутності фінансового стану підприємства, необхідність його регулярного дослідження та аналізу. Також, була розглянута методика оцінки фінансового стану.

Проведено експрес-оцінку фінансового стану ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК». Визначені значення та динаміка всіх показників – майнового стану, ділової активності, рентабельності, фінансової стійкості та ліквідності. Також, була проведена діагностика ймовірності банкрутства за декількома моделями.

Згідно проведеного аналізу, були розроблені та запропоновані рекомендації та заходи щодо покращення фінансового стану підприємства та запобігання кризових ситуацій.

Ключові слова: ФІНАНСОВИЙ СТАН, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА, ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, КРИЗА.

ANNOTATION

Havelia A. I. Express diagnostics of the financial condition of the enterprise as a prerequisite for effective management. - Master's thesis.

Graduate Masters Degree in Specialty 072 Master of Finance, Banking and Insurance. -Department of Finance, Banking and Insurance, Zaporizhzhya Polytechnic National University, 2020.

The master's thesis is devoted to the study of issues related to the assessment of the financial condition of the enterprise, the development of sound recommendations and areas for improving the financial condition of the business entity.

The issues of economic essence of the financial condition of the enterprise, the need for its regular research and analysis are considered. Also, methods of assessing financial condition were considered.

An express assessment of the financial condition of SICH-LOGISTICS LLC was carried out. The values and dynamics of all indicators - property status, business activity, profitability, financial stability and liquidity are determined. Also, the probability of bankruptcy was diagnosed according to several models.

According to the analysis, recommendations and measures were developed and proposed to improve the financial condition of the enterprise and prevent crises.

Keywords: FINANCIAL POSITION, ECONOMIC SECURITY, FINANCIAL DIAGNOSTICS, ASSESSMENT OF FINANCIAL, CONDITION FINANCIAL RESOURCES, FINANCIAL STABILITY, CRISIS.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Олійник Т.О., Гавеля А.І. Діагностика фінансового стану підприємства як основа забезпечення його економічної безпеки. *Матеріали Міжнародного наукового форуму «New Economics – 2020»*. Київ, 2020. С. 178-181
2. Шарова С.В., Гавеля А.І. Діагностика банкрутства як засіб управління фінансовим станом підприємства. *Ефективна економіка*, 2020, №12. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=3>

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ	13
1.1. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність в сучасних умовах	13
1.2. Методики діагностики фінансового стану підприємства	22
1.3. Характеристика підходів до управління фінансовим станом підприємства	38
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «СІЧ- ЛОГІСТИК»	43
2.1. Загальна фінансово-господарська характеристика діяльності ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»	43
2.2. Дослідження показників фінансового стану підприємства ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»	49
2.3. Розрахунок ймовірності банкрутства на підприємстві ТОВ «СІЧ- ЛОГІСТИК»	62
2.4. Аналіз ефективності управління підприємством згідно експрес- діагностики фінансового стану	74
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»	81
3.1. Заходи щодо покращення фінансового стану підприємства	81
3.2. Діагностика банкрутства як засіб управління фінансовим станом підприємства	87

3.3. Розробка механізмів запобігання фінансовій кризі на підприємстві ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»	93
РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	102
4.1. Аналіз потенційних небезпек	102
4.2. Заходи по забезпеченню безпеки	104
4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	107
4.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях	113
ВИСНОВКИ	121
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	124
ДОДАТОК А. Актив балансу за 2016 рік	132
ДОДАТОК Б. Пасив балансу за 2016 рік	134
ДОДАТОК В. Звіт про фінансові результати за 2016 рік	135
ДОДАТОК Г. Актив балансу за 2017 рік	136
ДОДАТОК Д. Пасив балансу за 2017 рік	137
ДОДАТОК Е. Звіт про фінансові результати за 2017 рік	138
ДОДАТОК Є. Актив балансу за 2019 рік	139
ДОДАТОК Ж. Пасив балансу за 2019 рік	140
ДОДАТОК З. Звіт про фінансові результати за 2019 рік	141

**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ**

Грн –	гривня;
ЄС –	Європейський Союз;
НДДКР –	науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
ТОВ –	товариство з обмеженою відповідальністю;
ЧП –	чистий прибуток;
SRM –	система управління взаємовідносинами з клієнтами;
Млн –	мільйон;
ПАТ –	публічне акціонерне товариство;
ФОП –	фізична-особа підприємець.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні економічні відносини характеризуються посиленням конкуренції, саме тому підприємству для того, аби не просто вижити на ринку, а й розвиватися, необхідно розробити цілісну ефективну стратегію. Для розробки та реалізації ефективної стратегії підприємству необхідно перш за все проводити регулярну оцінку фінансового стану.

В даний час значна кількість вітчизняних підприємств функціонують у невизначеному фінансовому середовищі. Причини такого явища як макроекономічні (розрив сформованих десятиліттями виробничо-технологічних зв'язків, втрата традиційних ринків збуту, застарілі технології, інфляційні процеси та інші причини) так і мікроекономічні (низький рівень менеджменту, відсутність досвіду роботи в умовах конкуренції, наявність застарілого і зношеного обладнання).

Для розв'язку цієї проблеми суб'єкт господарювання повинен проводити пошук джерел фінансових ресурсів, їх раціонального розподілу й ефективного використання в процесі всієї господарської діяльності. Всі ці обставини визначають необхідність розробки методології, методики і організації управління фінансовим станом господарюючих суб'єктів з врахуванням їх наявного капіталу, галузевої специфіки, сучасних методів аналізу та прогнозування стабільного розвитку в існуючій економічній ситуації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна магістерська робота виконана згідно з темою кафедри фінансів, банківської справи та страхування НУ «Запорізька політехніка» «Експрес-оцінка фінансового стану підприємства, як передумова ефективного управління ним».

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо управління фінансовим станом підприємства ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК».

Реалізація мети дослідження зумовила об'єктивну необхідність виявлення і розв'язання наступного комплексу завдань:

- здійснити теоретичний аналіз концептуальних підходів щодо визначення сутності й оцінки фінансового стану та фінансової стійкості підприємства;

- систематизувати методику діагностики фінансового стану та стійкості функціонування підприємства;

- визначити невикористані резерви та потенційні напрямки покращення фінансового стану підприємства за допомогою інструментарію фінансової діагностики.

Об'єктом дослідження є фінансовий стан підприємств.

Предметом дослідження – методика оцінки фінансового стану в системі управління підприємством.

Методи досліджень, що були використанні – порівняння, групування, кореляційно-регресійний аналіз, спектральний аналіз часових рядів, метод індукції і дедукції, синтез, матричні методи аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні методики управління фінансовим станом підприємства. На основі запропонованої методики розроблено рекомендації, спрямовані на вдосконалення пошуку резервів підприємств, що працюють в умовах становлення ринкових відносин.

Наукову новизну проведених досліджень відобразатимуть:

- методика оцінки фінансового стану та стійкості фінансово-господарського розвитку підприємства для визначення основних проблемних зон розвитку підприємства;

- методика оцінки загрози фінансової кризи в процесі фінансово-господарської діяльності ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК», що дозволяє оцінити

спроможність підприємства відновлювати свою фінансову стійкість за несприятливих умов. Результати дослідження можуть служити методологічним та методичним інструментарієм організації діагностики потенціалу та прогнозування фінансово-господарського розвитку на підприємствах різних галузей економіки України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані методичні та практичні рекомендації з проблем аналізу та прогнозування можуть використовуватися суб'єктами господарювання в Україні з метою вдосконалення системи контролю за основними показниками фінансового стану, прогнозування траєкторії господарського розвитку та підвищення ефективності їх фінансової діяльності.

Апробація результатів. Основні положення та результати наукового дослідження було оприлюднено та обговорено на загально університетській студентській науковій конференції.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність в сучасних умовах

За умов переходу економіки України до ринкових відносин, суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств за виникнення різноманітних форм власності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємств.

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний ще й тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Ураховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Оцінка фінансового стану підприємства є важливою частиною, а за сутністю – основою прийняття управлінських рішень на мікроекономічному рівні, тобто на рівні суб'єктів господарювання. У процесі діяльності підприємства виникає безперервний кругообіг капіталу, змінюється структура засобів та джерел їх формування, наявність та потреба у фінансових ресурсах і, як наслідок, фінансовий стан підприємства, зовнішнім виявом якого є платоспроможність. Поряд із зовнішньою стороною фінансового стану

підприємства існує внутрішня – це фінансова стійкість, яка відображає рівновагу грошових і товарних потоків, доходів і витрат, засобів та джерел формування.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово- господарської діяльності. Тому головним завданням оцінки фінансового стану підприємства є своєчасно виявити й усунути недоліки у фінансовій діяльності, знайти управлінські рішення для поліпшення фінансового стану підприємства та уникнути його банкрутства. Для покращення фінансового стану необхідна мобілізація внутрішніх резервів підприємства – явних та прихованих.

Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовної оцінки всіх складових його діяльності.

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок: збільшення виручки від реалізації; продажу частини основних засобів; рефінансування дебіторської заборгованості.

Оцінку фінансового стану підприємств здійснюють за низкою методик, які розроблені міністерствами, НБУ та комерційними банками. Досліджені методики, положення та розробки науковців надають змогу дійти висновку про розмаїття та неузгодженість трактування поняття «фінансовий стан підприємства», що буде доведено далі.

В Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [1], поняття визначено наступним чином: «Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничо–господарських факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів».

Щодо визначення цього поняття науковцями, то переважна більшість із них повторюють трактування сутності «фінансового стану підприємства» за Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій. Вони визначають це поняття як комплексне, що характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства. Для узагальнення різних визначень, зроблених вченими – економістами щодо розуміння ними сутності поняття «фінансовий стан підприємства», розглянемо їхню еволюцію.

Так, Е. А. Маркар'ян та Г. П. Герасименко визначають це поняття так: «Фінансовий стан підприємства

– це сукупність показників, які відображають його спроможність погасити свої боргові зобов'язання» . Таке визначення не розкриває економічну сутність цього поняття, а вказує лише на одну з його характеристик – відповідний рівень показника ліквідності.

Досить звужене визначення поняття «фінансовий стан підприємства» у А. І. Ковальова і В.П. Привалова. Вони розуміють фінансовий стан підприємства як сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Слід зауважити, що фінансовий стан підприємства

– це не сукупність показників, за їх допомогою він лише кількісно вимірюється [2, с. 62].

У підручнику «Фінансовий менеджмент» за редакцією професора А. М. Поддєрьогіна наведено таке визначення: «Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємств, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність розміщення і використання фінансових ресурсів» [3, с. 261]. Це визначення є повтором зробленого раніше в Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій ще в 1998 році.

Порівняно з таким визначенням більш обґрунтованим, з нашої точки зору, є трактування сутності поняття «фінансовий стан підприємства» серед вказаних вище авторів у тих, що підкреслюють відображення ним якісної сторони виробничої і фінансової діяльності, хоча й деякими редакційними відмінностями. Серед них можна виділити тлумачення М. Я. Дем'яненка, В. В. Осмоловського, М. Ф. Коробова та інших. Зокрема найповніше визначення поняття «фінансовий стан підприємства» наведено у фінансовому словнику – довіднику за редакцією М. Я. Дем'яненка, де серед його характеристик на перший план виступає якісна сторона діяльності підприємства. «Фінансовий стан – це комплексне поняття, що відображає якісну сторону його виробничої та фінансової діяльності та є результатом усіх елементів зовнішніх і внутрішніх фінансових відносин підприємства. Він характеризується системою показників, які відображають стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї виробничої діяльності на певний момент часу».

Досить повним є визначення сутності поняття «фінансовий стан підприємства» у М. Я. Коробова. Він стверджує, що «фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями» [4, с. 24].

Доволі вагомим є визначення «фінансового стану підприємства», наведене авторами за редакцією М. Г. Чумаченка. За їхнім визначенням, фінансовий стан підприємства - це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами [5, с. 51].

Сутності поняття «фінансовий стан підприємства» його автор Г. В. Савицька визначає таким чином: «фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу» [3, с. 79]. Особливість такого визначення полягає в тому, що автор уперше визнає фінансовий стан економічною категорією і підкреслює, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований момент часу.

На думку А. Д. Шеремета «фінансовий стан підприємства» виражається у співвідношенні структур його активів та пасивів, тобто засобів підприємства і їхніх джерел. Справді, це так. Однак з цього визначення не видно про що можуть свідчити такі співвідношення, а оскільки вони будуть різними навіть в аналогічних підприємств, то доцільно було б на цьому акцентувати увагу [6, с. 26].

У спеціальній літературі знаходимо і зовсім спрощене трактування поняття «фінансовий стан підприємства». Так, В. І. Іващенко, М. А. Болюх наводять таке визначення: «фінансовий стан підприємства – це результат фінансової діяльності. Він характеризується розмірами коштів підприємств, їх розміщенням та джерелами надходження» [4, с. 45]. Але з цього визначення не зрозуміло, чому фінансовий стан підприємства є результатом лише його фінансової діяльності, чому він не є результатом також операційної та інвестиційної діяльності, і зовсім випускається з поля зору якісні характеристики такого поняття.

Підсумовуючи можна зазначити, що фінансовий стан підприємства – це реальна (на фіксований момент часу) і потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами та державою. Кількісно він вимірюється системою показників, на підставі яких здійснюється його оцінка.

З огляду на поставлену мету, з якою проводять оцінку фінансового стану, окремі автори пропонують визначити його коротко - та довгостроковий період. Так пропонують оцінювати фінансовий стан підприємств з точки зору короткострокової та довгострокової перспектив. У першому випадку критеріями оцінки фінансового стану виступає ліквідність та платоспроможність підприємства, тобто спроможність його вчасно й у повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями [2, с. 25].

З позиції довгострокової перспективи «фінансовий стан підприємства» характеризується структурою джерел коштів, ступенем залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Автори підкреслюють, що не існує будь - яких нормативів співвідношення власного і залученого капіталу, але поширеною є думка, що частка власного капіталу має бути досить великою (не менше 60 %).

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [7].

Метою оцінки фінансового стану підприємства в системі антикризового управління є розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень.

Якщо підприємство, як правило, здійснює оцінку свого фінансового стану з метою виявлення резервів підвищення ліквідності, платоспроможності та прибутковості, розробки прогнозів фінансового стану на перспективу чи його оздоровлення, то кредитори й інвестори оцінюють фінансовий стан з метою мінімізації своїх ризиків.

Фінансовий стан підприємства визначається такими елементами:

- прибутковість роботи підприємства;
- оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів;
- наявність власних фінансових ресурсів не лише мінімально-необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції;
- раціональне розміщення основних і оборотних фондів;
- платоспроможність та ліквідність.

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статичній за певний період, так і в динаміці – за ряд періодів, дасть змогу визначити "болюві точки" у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення.

Неефективність використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції; до невиконання плану прибутку, зниження рентабельності підприємства, до загрози економічних санкцій [8].

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;

- визначення ефективності використання фінансових ресурсів [9].

У процесі здійснення оцінки фінансового стану необхідно дотримуватися ряду таких принципів.

- принцип періодичності – дозволяє створити цілісне уявлення про динаміку фінансових коефіцієнтів шляхом проведення регулярного аналізу фінансової звітності підприємства.

- принцип точності полягає у правильному використанні існуючих методик розрахунку фінансових коефіцієнтів, що дозволить практично досліджувати діяльність суб'єкта господарювання.

- комплексність підходу до аналізу передбачає охоплення у процесі здійснення фінансового аналізу всіх аспектів фінансово-господарської діяльності підприємства.

- принцип об'єктивності передбачає використання для інформаційної бази надійної і достовірної фінансової звітності, від чого істотно залежить якість результатів аналізу.

- принцип оперативності обумовлений істотним впливом результатів аналізу та швидкості його здійснення на прийняття управлінських рішень. Лише за своєчасного здійснення аналітичної роботи можна попередити небажані ситуації та уникнути негативних наслідків [10].

Основним змістом внутрішнього (традиційного) аналізу фінансового стану підприємства є:

- аналіз майнового стану підприємства;
- аналіз фінансової стійкості підприємства;
- оцінка ділової активності підприємства;
- аналіз динаміки прибутку та рентабельності підприємства і факторів, що на них впливають;
- аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства;

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер

у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства – акціонерів, банків, податкових адміністрацій – свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Ясна річ, що в доброму фінансовому стані заінтересоване передовсім саме підприємство. Однак добрий фінансовий стан будь-якого підприємства формується в процесі його взаємовідносин із постачальниками, покупцями, акціонерами, банками та іншими юридичними і фізичними особами. З іншого боку, безпосередньо від підприємства залежить міра його економічної привабливості для всіх цих юридичних осіб, що завжди мають можливість вибору між багатьма підприємствами, спроможними задовольнити той самий економічний інтерес.

Відтак необхідно систематично, детально і в динаміці аналізувати фінанси підприємства, оскільки від поліпшення фінансового стану підприємства залежить його економічна перспектива [11].

Таким чином, після розгляду необхідності оцінки фінансового стану підприємства слід зазначити, що вона є необхідною умовою для нормального функціонування. Оцінка є необхідною передумовою для ведення діяльності підприємства усіх форм власності, а також є необхідною для основних користувачів (інвестори, власники, керівництво підприємства, банки, постачальники та інші кредитори, працівники підприємства, органи державного управління, юридичні та фізичні особи), яких цікавить фінансово-господарська діяльність вітчизняних та зарубіжних підприємств [12].

1.2. Методики діагностики фінансового стану підприємства

Діагностика – це повна система, яка включає методологічні основи економічного аналізу, господарського обліку, різноманітні концепції, підходи та механізми встановлення слабких сторін підприємства.

Процес здійснення діагностики фінансового стану передбачає використання різних методів, прийомів, концепцій, але основою цього процесу є фінансово-економічний аналіз.

Інструментом оціночної діагностики виступають ряд спеціальних показників. В країнах з розвинутою ринковою економікою розроблені показники, які служать орієнтиром для діагностики фінансового стану підприємства загалом.

Експрес-діагностика встановлює наступні цілі:

- за «слабкими сигналами», що надходять до підприємства, здійснюється попередня термінова кількісна і якісна оцінки циклу кругообігу капіталу на підприємстві як на визначений момент часу (статична), так і за визначений проміжок часу (динамічна).
- здійснюється оцінка напрямку зміни фінансової хвороби підприємства.
- остаточно узагальнюються результати оцінки фінансового стану й стійкості функціонування (фінансового «здоров'я») підприємства [13].

У процесі фінансової діагностики широко використовуються такі методи: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз ліквідності балансу і коефіцієнтний аналіз.

Горизонтальний аналіз (аналіз динаміки) передбачає порівняння кожної позиції фінансової звітності з попередніми періодами. При виконанні горизонтального аналізу розраховуються абсолютні і відносні відхилення, що дозволяє оцінити динаміку досліджуваного показника.

Вертикальний (структурний)аналіз полягає у визначенні структури підсумкових (узагальнюючих) статей фінансової звітності або окремих показників (прибутку, собівартості). Він дозволяє виявляти та прогнозувати структурні зрушення. Найбільш часто горизонтальний та вертикальний аналіз використовуються по відношенню до документів фінансової звітності: балансу, звіту про фінансові результати, звіту про власний капітал і т.ін.

Аналіз ліквідності баланс уздійснюється шляхом порівняння різних за ліквідністю груп активів з пасивами, що згруповані за термінами їхнього погашення [14].

Залежно від ступеня ліквідності, тобто швидкості їх перетворення на грошові кошти без суттєвої втрати вартості, активи підприємства підрозділяються на такі групи:

- найбільш ліквідні активи (A1) - це суми за всіма статтями коштів та їх еквівалентів, тобто гроші, які можна використати для поточних розрахунків. Сюди належать також короткострокові фінансові вкладення, цінні папери, які можна прирівняти до грошей.
- активи, що швидко реалізуються, (A2) - це активи, для перетворення яких на гроші потрібний певний час. У цю групу включають дебіторську заборгованість. Ліквідність цих активів є різною і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових працівників, платоспроможності платників, умов видачі кредитів покупцям тощо.
- активи, що реалізуються повільно (A3) - це статті 2-го розділу активу балансу, які включають запаси та інші оборотні активи. Запаси не можуть бути продані, поки немає покупця. Інколи певні запаси потребують додаткової обробки для того, щоб їх можна було продати, а на все це потрібен час.
- активи, що важко реалізуються (A4) - це активи, які передбачено використовувати в господарській діяльності протягом тривалого періоду. У цю групу включають усі статті 1-го розділу активу балансу («Необоротні активи»).

Перші три групи активів (найбільш ліквідні; активи, що швидко реалізуються; активи, що реалізуються повільно) протягом поточного господарського періоду постійно змінюються і тому належать до поточних активів підприємства.

Пасиви балансу відповідно до зростання строків погашення зобов'язань групуються так:

- негайні пасиви (П1) — це кредиторська заборгованість, розрахунки за дивідендами, своєчасно не погашені кредити (за даними додатку до балансу).
- короткострокові пасиви (П2) - це короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, векселі видані. Для розрахунку основних показників ліквідності можна користуватися інформацією 4-го розділу балансу («Поточні зобов'язання»).
- довгострокові пасиви (П3) - це довгострокові зобов'язання - 3-й розділ пасиву балансу.
- постійні пасиви (П4) — це статті 1-го розділу пасиву балансу («Власний капітал»).

Підприємство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищуватимуть короткострокові зобов'язання. Підприємство може бути ліквідним у більшій чи меншій мірі. Якщо на підприємстві оборотний капітал складається в основному з коштів (грошей) та короткострокової дебіторської заборгованості, то таке підприємство вважають ліквіднішим, ніж те, де оборотний капітал складається в основному із запасів.

Баланс буде абсолютно ліквідним, якщо задовольнятиме такі умови:

- найбільш ліквідні активи перевищують негайні пасиви або дорівнюють їм. ($A1 \geq P1$)
- активи, що швидко реалізуються, дорівнюють короткостроковим пасивам або більші за них. ($A2 \geq P2$)
- активи, що реалізуються повільно, дорівнюють довгостроковим пасивам або більші за них. ($A3 \geq P3$)

– активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви. ($A4 < P4$) [15].

Коефіцієнтний аналіз передбачає розрахунок співвідношень між різними позиціями звіту, позиціями різних форм звітності або різними показниками.

Основними напрямками діагностики з використанням фінансових коефіцієнтів є:

- майновий стан підприємства;
- ліквідність підприємства;
- фінансова незалежність підприємства;
- рентабельність підприємства;
- ділова активність підприємства;

Для оцінки майнового стану підприємства, тобто розміщення наявного капіталу, доцільно використовувати таких вісім показників, розраховуючи їх у порядку, наведеному в табл.1.1.

Оцінка комплексу перелічених показників дає змогу визначити, наскільки ефективно використовується майно підприємства, чи все у нього гаразд із оновленням основних засобів сучаснішою технікою, чи своєчасно позбавляється підприємство фізично та морально застарілого устаткування й обладнання. Такий аналіз наочно продемонструє конкретні резерви підвищення ефективності використання майна підприємства.

Таблиця 1.1

Класифікація та порядок розрахунку основних показників оцінки майнового стану підприємства

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6
1.1.Валюта балансу (майно підприємства), тис. грн.	ВБ	Ф. 1, р. 1300		Сукупна вартість активів підприємства	Збільшення (у більшості випадків)

Продовж. табл. 1.1

1	2	3		4	5
1.2. Середня величина основних засобів, тис. грн.	$\overline{OЗ}$	$\frac{\Phi.1 \text{ р.} 1010 (\text{зр.} 3 + \text{зр.} 4)}{2}$		Показує середню величину основних засобів	Збільшення
1.3 Фондоозброєність, тис. грн. / чол.	Φ_o	$\frac{\overline{OЗ}}{ч}$		Показує забезпеченість персоналу основними засобами; яка вартість основних засобів припадає на одного працівника	Збільшення
1.4 Фондовіддача основних фондів *	Φ_v	$\frac{ЧД(В)Р}{OЗ}$	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1010	Показує ефективність використання основних фондів; яка величина доходу, отриманого від реалізації продукції, припадає на 1 грн., вкладену у основні фонди, що використовуються для виробництва цієї продукції	Збільшення
1.5 Частка основних засобів в активах	$Ч_{o.з.}$	Первісна вартість основних засобів / Активи	Ф. № 1, р. 1011 / Ф. № 1, р. 1300	Частка коштів, інвестованих в основні засоби, у валюті балансу	Зменшення за умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації
1.6 Коефіцієнт зносу основних засобів	$К_{зн.о.з.}$	Знос основних засобів / Первісна вартість основних засобів	Ф. № 1, р. 1012 / Ф. № 1, р. 1011	Рівень фізичного зносу основних фондів	Зменшення
1.7 Коефіцієнт оновлення основних засобів	$К_{он.о.з.}$	Збільшення за звітний період первісної вартості основних засобів / Первісна вартість основних засобів на кінець року	Ф. № 1 (збільшення по р. 1011) / Ф. № 1; р. 1011 (гр. 4)	Рівень фізичного оновлення основних фондів	Збільшення за умов виключення інфляційного фактора

Продовж. табл. 1.1

1	2	3	4	5	6
1.8 Коефіцієнт мобільності активів	$K_{\text{моб.}}$	Оборотні (мобільні) активи / Необоротні активи	Ф. № 1, р. 1195 + р. 1200 / Ф. № 1, р. 1095	Скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових; потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшен ня; рекомен дований рівень $K_{\text{моб.}} \geq 5$

Узагальнюючими показниками оцінки фінансового стану підприємств є показники ділової активності, яку доцільно оцінювати за 12-ма показниками (табл. 1.2).

Аналіз цих показників дає змогу оцінити в динаміці оборотність усього власного капіталу, мобільних, оборотних коштів, готової продукції, дебіторської та кредиторської заборгованості, фондівіддачі основних засобів. На цій основі можна зробити висновки щодо наявних резервів прискорення обороту всіх перелічених складових майна та коштів підприємства, а отже – щодо стану його ділової активності.

Таблиця 1.2

**Класифікація та порядок розрахунку основних показників оцінки
ділової активності підприємства**

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6
2.1 Оборотніс ть активів (обороті), ресурсовід -дача, коефіцієнт трансформ ації**	$K_{\text{тр.}}$	ЧД(В)Р) / Активи	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1300	Скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення

Продовж. табл. 1.2

1	2	3	4	5	6
2.2 Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті) *	$K_{об. кошт.}$	ЧД(В)Р / Обігові кошти	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1300	Кількість оборотів обігових коштів за період; скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів	Збільшення
2.3 Період одного обороту обігових коштів (днів)	$T_{об.}$	360 / $K_{об. кошт.}$		Середній період від витрачення коштів для виробництва продукції до отримання коштів за	Зменшення
2.4 Коефіцієнт оборотності запасів (обороті) *	$K_{об. зап.}$	Собівартість реалізації / Середні запаси	Ф. № 2, (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / Ф. № 1, р. 1100	Кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси	Збільшення
2.5 Період одного обороту запасів (днів)	$T_{1 об.}$	360 / $K_{об. зап.}$		Період, протягом якого запаси трансформуються в кошти	Зменшення, якщо це не перешкоджає нормальному процесу виробництва, не загрожує дефіцитом матеріальних ресурсів
2.6 Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті) *	$K_{об. д. з}$	ЧД(В)Р / Середня дебіторська заборгованість	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1125 + р. 1130 + р. 1135 + р. 1155	У скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість	Збільшення
2.7 Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	$T_{пог. д. з.}$	360 / $K_{об. д. з}$		Середній період інкасації дебіторської заборгованості, тобто період її погашення	Зменшення

Продовж. табл. 1.2

1	2	3	4	5	6
2.8 Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів) *	К _{об. кр. з}	ЧД(В)Р / Поточні зобов'язання	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. №1, р. 1695	У скільки разів виручка перевищує середньорічну кредиторську заборгованість	Збільшення
2.9 Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	Т _{пог.кред.з.}	360 / К _{об. кр. з}		Середній період сплати підприємством кредиторської заборгованості	Зменшення
2.10 Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність) *	К _{об. в.к.}	ЧД(В)Р / ВК	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1495	Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу	Збільшення

Оцінка рентабельності за переліченими показниками характеризує такі складові рентабельності, як рентабельність продажу, основної діяльності, основного власного та перманентного й усього капіталу підприємства. Динаміка цих показників дасть змогу визначити конкретні резерви її підвищення (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація та порядок розрахунку основних показників оцінки рентабельності підприємства

Показник	Умове позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6

Продовж. табл. 1.3

1	2	3	4	5	6
Рентабельність активів за прибутком	$R_{\text{акт.зв.д.}}$	Прибуток від звичайної діяльності / Активи	Ф. № 2, р. 2290 / Ф. № 1, р. 1300	Скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	$R_{\text{акт.ч.п.}}$	Чистий прибуток / Активи	Ф. № 2, р. 2350 / Ф. № 1, р. 1300	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів	Збільшення
Рентабельність сукупного капіталу	R_a	Чистий прибуток / Сукупний капітал	Ф. № 2, р. 2350 / Ф. № 1, р. 1900	Цей коефіцієнт показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи.	Збільшення
Рентабельність власного капіталу	$R_{\text{в.к.}}$	Чистий прибуток / Власний капітал	Ф. № 2, р. 2350 / Ф. № 1, р. 1495	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу	Збільшення

Продовж. табл. 1.3

1	2	3	4	5	6
Валова рентабельність реалізованої продукції	Рврп	Валовий прибуток/ Чистий дохід від реалізації продукції	Ф. №2, р. 2090 / Ф. № 2, р. 2000	Показує ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення	
Операційної рентабельності реалізованої продукції	Рорп	Прибуток від операційної діяльності / Чистий дохід від реалізації продукції	Ф. №2, р. 2190 / Ф. № 2, р. 2000	Показує рівень рентабельності підприємства після відрахування витрат на виробництво і збут товарів	Збільшення
Чиста рентабельність реалізованої продукції	Рчрп	Чистий прибуток / Чистий дохід від реалізації продукції	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 2, р. 2000	Незмінність протягом будь-якого періоду показника операційної рентабельності з одночасним зниженням чистої рентабельності може свідчити або про збільшення фінансових витрат	Збільшення

Продовж. табл. 1.3

1	2	3	4	5	6
Загальна рентабельність виробничих засобів	Рвз	Валовий прибуток/ Необоротні активи+Запаси	Ф. №2, р. 2090 / Ф. №1, р. 1095+1100	Характеризує ефективність використання матеріальних активів, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг	
Загальна рентабельність підприємства	Рп.заг	Валовий прибуток/ Середньорічна вартість майна	Ф. №2, р. 2090 / (ряд 1900 гр. 3+ ряд 1900 гр. 4) / 2	Характеризує економічну ефективність виробництва, за якої підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) повністю відшкодовує витрати на її виробництво	
Рентабельність виробничих фондів	Р _{в.ф.}	Чистий прибуток / Виробничі фонди	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 1, р. 1011 + + р. 1100	Скільки припадає чисто-го прибутку на одиницю вартості виробничих фондів	Збільшення
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	Р _{приб.р.}	Прибуток від реалізації / ЧД(В)Р	Ф. № 2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / Ф. № 2, р. 2000	Скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки	Збільшення

Продовж. табл. 1.3

1	2	3	4	5	6
Рентабельність витрат	$R_{\text{витр}}$	Прибуток від реалізації / витрати на виготовлення і реалізацію продукції	Ф. № 2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / Ф. № 2, р. 2050 + р. 2130 + р. 2150	Скільки прибутку від реалізації припадає на одиницю витрат на виготовлення і реалізацію продукції	Збільшення
Коефіцієнт реінвестування	$K_{\text{реін.}}$	Нерозподілений прибуток / Чистий прибуток	Ф. № 1, збільшення по р. 1420 / Ф. № 2, р.2350	Скільки чистого прибутку капіталізовано; скільки чистого прибутку спрямовано на збільшення власного капіталу	Збільшення в межах, що не суперечить бажанню акціонерів отримувати підвищені дивіденди
Період окупності капіталу*	$T_{\text{ок.кап.}}$	Активи / Чистий прибуток	Ф. № 1, р. 1300 / Ф. № 2, р.2350	За який період кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком	Зменшення
Період окупності власного капіталу*	$T_{\text{ок.вл.кап.}}$	Власний капітал / Чистий прибуток	Ф. № 1, р. 1495 / Ф. № 2, р.2350	За який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком	Зменшення

За умов нестабільного фінансового стану багатьох підприємств, можливості їхнього банкрутства, особливого значення набуває систематична (не рідше одного разу на квартал) оцінка фінансової стійкості та стабільності підприємства. Таку оцінку доцільно здійснювати (у разі деталізованого аналізу) за 13-ма показниками, порядок розрахунку яких показано в табл. 1.4 [16].

Таблиця 1.4

**Класифікація та порядок розрахунку основних показників
фінансової стійкості підприємства**

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6
Власні обігові кошти	P_k	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання - необоротні активи) або (оборотні активи – короткострокові зобов'язання)	Ф. № 1, р. 1495 + + р. 1595 – - р. 1095 або ф. № 1, р. 1195 - 1695	Оборотні активи, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Наявність P_k означає не лише здатність платити поточні борги, а й можливість розширити виробництво	Збільшення
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$K_{з.в.к}$	Власні обігові кошти / Оборотні активи	$P_k / \text{ф. № 1, р. 1195}$	Абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшення; рекомендується значення $K_{звк} > 0,1$; за $K_{звк} \geq 2$
Маневреність робочого капіталу	$M_{р.к}$	Запаси / Робочий капітал	Ф. № 1, р. 1100 / P_k	Частка запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами	Зменшення;

Продовж. табл. 1.4

1	2	3	4	5	6
Маневреність власних обігових коштів	$M_{в.о.к.}$	Кошти / Власні обігові кошти	$\Phi. \text{ № 1 р. 1165} / P_k$	Частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах; забезпечує свободу фінансового маневру	Збільшення
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	$K_{заб.в.о.к.}$	Власні обігові кошти / Запаси	$P_k / \Phi. \text{ № 1, р. 1100}$	Наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування	Збільшення
Коефіцієнт покриття запасів	$K_{покр.зап.}$	“Нормальні” джерела покриття запасів / Запаси	$\Phi. \text{ № 1 (р. 1495 – 1095 + 1595 + 1600 + 1610) / } \Phi. \text{ № 1, р. 1100}$	Скільки на одиницю коштів, що вкладені в запаси, припадає у сукупності власних коштів, довго- та короткострокових зобов'язань	Збільшення
Коефіцієнт фінансової незалежності	$K_{авт.}$	Власний капітал / Пасиви	$\Phi. \text{ № 1, р. 1495} / \Phi. \text{ № 1, р. 1900}$	Характеризує незалежність від позикових джерел	Збільшення; має бути $K_{авт.} > 0,5$

Продовж. табл. 1.4

1	2	3-4		5	6
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{\text{фін.зал.}}$	1 - $K_{\text{авт.}}$		Ступінь залежності підприємства від зовнішніх зобов'язань	Зменшення
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	$K_{\text{ман..в.к.}}$	Власні обігові кошти / Власний капітал	$P_k / \Phi. \text{ № 1, p.1495}$	Частка власних обігових коштів у власному капіталі	Збільшення; має бути $K_{\text{ман.в.к.}} > 0,5$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{\text{конц.п.к.}}$	Позиковий капітал / Пасиви	$\Phi. \text{ № 1, p.1595} + \text{p. 1695} + \text{p. 1700/}$	Характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів;	Зменшення, необхідно аналізувати в залежності від конкретної ситуації
Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_{\text{ф.с.}}$	Власні кошти / Позичені кошти	$\Phi. \text{ № 1, p.1495} / \Phi. \text{ № 1, p.1595} + \text{p. 1695} + \text{p. 1700}$	Забезпеченість заборгованості власними коштами;	За нормативне значення $K_{\text{ф.с}} > 1$
Показник фінансового левиреджу	$K_{\text{фін.лев.}}$	Довгострокові зобов'язання / Власні кошти	$\Phi. \text{ № 1, p. 1595} / \Phi. \text{ № 1, p.1495}$	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Збільшення свідчить про підвищення фінансового ризику	Зменшення; за $K_{\text{фін.лев.}} < 0,25$
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{фін.ст.}}$	Власний капітал + довгострокові зобов'язання / Пасиви	$\Phi. \text{ № 1, p.1495} + \text{p. 1595} / \Phi. \text{ № 1, p. 1900}$	Частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі	За має бути $K_{\text{фін.ст.}} = 0,85-0,90$

У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства виступає його ліквідність і платоспроможність. Термін «ліквідний» передбачає безперешкодне перетворення майна в кошти платежу. Чим менше час, необхідний для перетворення окремого виду активів, тим вища його ліквідність. Таким чином, ліквідність підприємства- це його здатність перетворити свої активи в кошти платежу для погашення короткострокових зобов'язань.

Оцінку ліквідності підприємства виконують за допомогою системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності, із сумою поточних зобов'язань табл. 1.5 [17].

Таблиця 1.5

**Класифікація та порядок розрахунку показників ліквідності
підприємства**

Показник	Умовне позначення	Формула для розрахунку	Формула за кодами рядків	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$K_{\text{покр.}}$	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	Ф. № 1, р. 1195 / Ф. № 1, р. 1695	Характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року	Збільшення; критичне значення $K_{\text{покр.}} = 1$; при $K_{\text{покр.}} < 1$ підприємство має неліквідний баланс. Якщо $K_{\text{покр.}} = 1-0,5$, підприємство своєчасно ліквідовує борги
Коефіцієнт ліквідності швидкої	$K_{\text{шв.лікв.}}$	Оборотні активи – Запаси / Поточні зобов'язання	Ф. № 1, р. 1195 - р.1100 / Ф. № 1, р. 1695	Скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів	Збільшення; має бути $K_{\text{шв.лікв.}} > 1$; у міжнародній практиці [23] $K_{\text{шв.лікв.}} = 0,7-0,8$

Продовж. табл. 1.5

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	$K_{\text{абс.лікв.}}$	Грошові кошти / Поточні зобов'язання	Ф. № 1, р. 1165 / Ф. № 1, р. 1695	Характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість	Збільшення; має бути $K_{\text{абс.лікв.}} = 0,2-0,35$
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	$K_{\text{деб. / кред.}}$	Дебіторська заборгованість / Поточна кредиторська заборгованість	Ф. № 1, сума р. 1125-1155) / Ф. № 1, р. 1695	Здатність розраховуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року	Рекомендоване значення $K_{\text{деб. / кред.}} = \geq 1$

Залежно від мети та завдань аналізу в кожному конкретному випадку вибирають оптимальний комплекс показників і напрямків аналізу фінансового стану підприємства.

Слід підкреслити, що всі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості. Тому оцінити реальний фінансовий стан підприємства можна лише на підставі використання належного комплексу показників з урахуванням впливу на них різних факторів [18].

1.3. Характеристика підходів до управління фінансовим станом підприємства

Управління фінансовим станом підприємства є одним з найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка досить тісно пов'язана з іншими системами управління. Безперечно, управління фінансовим станом органічно входить до загальної системи

управління підприємством. Воно відображає всі відносини, що належать до сфери фінансової діяльності підприємства. Виступаючи при цьому носієм певних фінансово-економічних відносин, фінансовий стан підприємства є об'єктом фінансового управління будь-якої економічної системи.

Визначення поняття «управління фінансовим станом підприємства» має базуватися на розгляді таких основних складових як «управління» та «фінансове управління». У визначеннях сутності управління можна простежити два основні підходи: управління розглядається як процес певної управлінської діяльності [19] та як система принципів і методів [20, с.9].

Фінансове управління авторами визначається як система раціонального управління процесами фінансування господарської діяльності підприємства [21, с.10]; як система ефективного управління фінансовими ресурсами [22]; як процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання з метою оптимізації обороту його грошових коштів [20, с.9].

Отже, сутність фінансового управління характеризується тільки як система управління процесами та ресурсами підприємства. Окремі автори наголошують на важливості цілеспрямованого впливу на об'єкт у процесі фінансового управління.

Фінансовий менеджмент, зазначає О.Терещенко, являє собою цілеспрямоване управління всіма грошовими потоками на підприємстві, тобто процес управління формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання з метою досягнення фінансово-економічних цілей підприємства [23, с.17].

Існує також підхід, який ґрунтується на конкретизації об'єктів та організаційних елементів фінансового управління. Цієї точки зору дотримується І. Бланк, який визначає фінансовий менеджмент як «систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства й організацією обороту його грошових коштів» [24, с.11].

З урахуванням змісту і принципів управління фінансовим станом підприємства формуються його мета і завдання. Головна мета управління фінансовим станом підприємства полягає у прийнятті управлінських рішень щодо визначення шляхів формування та ефективного використання його фінансового потенціалу, що є підґрунтям для забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства у поточному та перспективному періодах та максимізації його ринкової вартості.

Процес реалізації головної мети управління фінансовим станом підприємства має бути спрямований на вирішення певних завдань (рис.1.1).

Рис.1.1 Завдання управління фінансовим станом підприємства [25].

Процес управління фінансовим станом підприємства повинен здійснюватися за нижченаведеними етапами:

- визначення головної мети управління – поєднання діяльності певних підрозділів підприємства в єдиному процесі, а також злагодженість роботи підприємства з джерелом зовнішнього оточення;
- утворення системи інформаційного забезпечення управління – це створення складного механізму гармонізації інформаційних ресурсів і способів їх організації, за рятуюнок яких керівництво отримує потрібні данні, що необхідні для прийняття відповідних рішень, для подальшої діяльності підприємства;

- дослідження показників фінансового стану – це процес збирання, оброблення й аналіз певних даних взаємодії елементів всієї системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничих факторів і характеризується системою показників, які відображають наявність, розміщення і введення в дію фінансових ресурсів;

- утворення системи цілей та цільових показників – формування та поєднання сукупності пов'язаних цілей та деяких показників, які забезпечують можливість управлінцям з'ясувати межі, поза якими діяльність підприємства дореч- на або навпаки – недоречна;

- прогноз показників фінансового стану на тривалий період дає можливість визначити на довгострокову перспективу потреби підприємства у фінансових ресурсах; правильно будувати відносини з контрагентами, у тому числі з покупцями та постачальниками підприємства;

- поточне планування показників фінансового стану характеризується створенням певних видів фінансових планів. А це значить, що підприємство може самостійно визначити джерела фінансування свого розвитку на поточний період, утворити структуру доходів та витрат, а також забезпечити собі постійну платоспроможність та виявити структуру активів і капіталу фірми на кінець планового періоду;

- створення системи заходів для реалізації поточних планів – чітка постанова всієї сукупності практичних засобів, необхідних для здійснення намічених стратегічним планом цілей та визначеного планованого періоду;

- контроль показників фінансового стану підприємства – контроль за підвищенням ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції підприємства на основі результативних форм виробництва та його управління й активізації [21].

Отже, в цілому сутність підходів до управління фінансовим станом підприємства заключається в:

- сутність управління фінансами підприємств може розглядатися в трьох аспектах: як практична система, як наука, як навчальна дисципліна;

- управління фінансовим станом підприємств становить частину загальної системи управління ним і має тісно взаємодіяти з іншими системами управління: операційним менеджментом, інвестиційним менеджментом, менеджментом персоналу тощо;

- як частина загальної системи управління фінансовий менеджмент має бути спрямований на досягнення загальних стратегічних і тактичних цілей діяльності підприємства. Проте як самостійна система управління фінансовий менеджмент має сприяти реалізації стратегічних і тактичних цілей безпосередньо діяльності підприємства. Системи загальних цілей підприємства і його фінансових цілей не повинні суперечити одна одній;

- як система управління фінансовий менеджмент характеризується комплексом (або системою) принципів, методів та форм організації фінансової діяльності підприємства;

- предметом управління фінансами підприємства у широкому значенні виступають фінансові відносини, а у більш вузькому значенні – формування, розподіл і використання його фінансових ресурсів, та організація його фінансових потоків. Із цих позицій предмет фінансового менеджменту можна узагальнити як управління всіма аспектами діяльності підприємства. Однак при цьому слід врахувати те, що мета діяльності підприємства полягає не тільки у максимізації прибутку, але і примноженні добробуту його власників.

Саме тому управління фінансовим станом підприємства набуває особливого відтінку – збалансування інтересів вищого менеджменту підприємства та його власників, яке досягається через оптимальне управління фінансовими потоками та раціональний розподіл фінансових ресурсів [26].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»

2.1. Загальна фінансово-господарська характеристика діяльності ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»

ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» засноване 8 квітня 2008 року. Діяльність підприємства регулюється Законом України «Про підприємництво», статутом, а також іншими нормативними документами і законодавчими актами. Підприємство знаходиться за адресою: м. Запоріжжя, вул. Запорізька, 6.

Підприємство є самостійним господарським об'єктом з правами і обов'язками юридичної особи. Підприємство має право займатися господарською діяльністю, виходячи з цілей і завдань, складати договори, нести відповідальність згідно своїх обов'язків. Підприємство діє на принципах повного господарського розрахунку, самофінансування і самоокуповування, забезпечує соціальний розвиток і стимулювання працівників за рахунок накопичених засобів, несе повну відповідальність за результати власної господарської діяльності і виконання покладених на себе зобов'язань перед постачальниками і споживачами, бюджетом, банками, а також перед трудовим колективом згідно чинного законодавства.

Підприємство створене з метою отримання прибутку від господарської діяльності, яка направлена на постачання послуг для максимального задоволення потреб населення і реалізації на базі отримання прибутку соціальних і економічних інтересів засновників і членів колективу.

Підприємство створене і діє у вигляді товариства з обмеженою відповідальністю. Види діяльності підприємства:

52.29 — Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту

45.20 — Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів

45.31 — Оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів

46.71 — Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами

49.41 — Вантажний автомобільний транспорт

77.12 — Надання в оренду вантажних автомобілів

Основним видом діяльності ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» є надання транспортних і логістичних послуг.

Майно підприємства складають основні фонди і оборотні кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в балансі підприємства. Майно підприємства, включаючи внески засновників, проведену продукцію, отриманий дохід є винятковою власністю засновників, які мають право розпоряджатися їм самостійно, продавати або передавати третім особам.

Джерелами формування майна підприємства є:

- грошові і майнові внески засновників;
- доходи, отримані від господарської діяльності, реалізації продукції і послуг;
- доходи від акцій, цінних паперів, депозитних внесків і внесків в капітал інших підприємств;
- кредити банків і інших кредитних організацій;
- інші джерела, не заборонені чинним законодавством.

Підприємство здійснює облік всієї своєї діяльності, контроль за ходом надання послуг, веде оперативний бухгалтерський облік і статистичну звітність в порядку встановленому законодавством.

Що стосується організаційної структури ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК», то вона складається з:

- відділ кадрів і діловодства;
- юридичний відділ;
- відділ менеджменту;
- відділ безпеки та технічного забезпечення;

– бухгалтерський відділ (рис. 2.1).

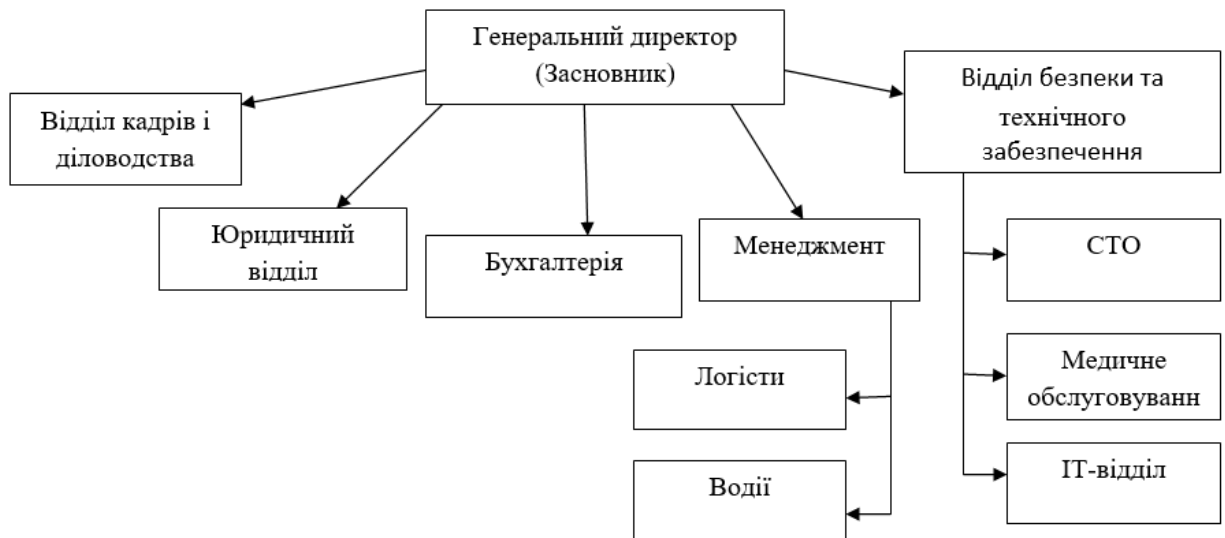

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК"

Маркетингові функції виконує відділ менеджменту, в обов'язки якого входить пошук нових замовлень та робота з клієнтами. Після оформлення замовлення та виграну тендеру логісти приступають до виконання своїх обов'язків перед клієнтами або замовниками.

Особлива увага в діяльності ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" приділяється питанням підбору та підготовки кадрів, якими займається відділ кадрів та діловодства. Згідно затверджених планів проводиться навчання усіх категорій працівників експедиційної компанії.

ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" нараховує на 1 січня 2020 року 38 працівників (10 жінок), розподіл яких за відділами представлено в табл. 2.1.

Протягом останніх п'яти років чисельність персоналу повільно зростає з 32 осіб у 2015 р. до 38 осіб станом на 01 січня 2020 р. За структурою персонал компанії ділиться на керівників, спеціалістів та робітників. Станом на 01 січня 2020 р. у компанії працювало 6 керівників, 14 спеціалістів та 18 осіб обслуговуючого персоналу. Збільшення відбулося за рахунок кількості категорії «робітники» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Структура персоналу ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК"

Структурний підрозділ	Кількість персоналу	В т.ч. жінок
Управління	6	3
Відділ кадрів і діловодства	1	1
Юридичний відділ	2	1
Відділ бухгалтерського обліку та звітності	3	2
Департамент безпеки та технічного забезпечення	3	1
Менеджмент	5	2
Водії	14	0
СТО	4	0

Від забезпеченості компанії персоналом в необхідному професійному та кваліфікаційному складі залежить обсяг, якість та ефективність транспортно-експедиційної діяльності, а також економічні показники. Персонал на підприємстві являє собою головну цінність.

Загальна чисельність та структура персоналу за останні три роки показана у табл. 2.2.

Середньооблікова чисельність ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" на 01 січня 2020 року становила 38 осіб. У порівнянні з 2015 р. середньооблікова чисельність персоналу компанії у 2019 р. збільшилась на 18,8% (табл 2.2).

Таблиця 2.2

Загальна чисельність та структура персоналу ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК"

Категорії персоналу	2015	2016	2017	2018	2019	Приріст 2019 у % до 2015
Керівники	6	6	6	6	6	0
Спеціалісти	12	12	12	13	14	16,7
Обслуговуючий персонал	14	15	16	17	18	28,6
Всього	32	33	34	36	38	18,8

Прибуток є одним з найважливіших показників успішності фінансово-господарської діяльності підприємства, джерело зміцнення його фінансової стійкості, необхідна умова зацікавленості власників у збереженні бізнесу.

Різниця між доходами і витратами, які є наслідками звичайної діяльності та надзвичайних подій, за вирахуванням податків являє собою чистий прибуток, отриманий ним у звітному періоді. Чистий прибуток залишається у розпорядженні власника підприємства і може розподілятися ним на власний розсуд. Його можна визначити за формулою:

$$ЧП = ПрЗД + ПрНП - ЗбНП - ПодНПр \quad (2.1)$$

де ЧП – чистий прибуток;

ПрЗД – прибуток від звичайної діяльності;

ПрНП – прибуток від надзвичайних подій (після оподаткування);

ЗбНП – збиток від надзвичайних подій (після оподаткування);

ПодНПр – податок на прибуток від надзвичайної діяльності.

В результаті були проаналізовані фінансові результати діяльності ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 рр., які представлено в табл.2.3.

Таблиця 2.3

**Основні фінансові показники діяльності ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК", тис.
грн.**

Показник	Роки					Відносне відхилення (%)			
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий дохід підприємства	61597	73912	130992	183138	212656	+19,9	+77,2	+39,8	+16,1

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	52945	64088	107080	164315	191565	+21,0	+67,1	+53,5	+16,6
Валовий прибуток (збиток) підприємства	8652	9824	23912	18823	21091	+13,5	+143,4	-21,3	+12,0
Чистий прибуток(збиток) підприємства	3949	4197	896	2317	4050	+6,3	-78,6	+158,6	+74,8
Власний капітал	8394	12591	13487	17339	20788	+50	+7,1	+28,6	+19,9
Необоротні активи	7528	8787	8994	10420	8409	+16,7	+2,6	+15,9	-19,3
Оборотні активи	18387	22180	41347	57387	62421	+20,6	+86,4	+38,8	+8,7

Проаналізувавши табл. 1.3 спостерігаємо стрімке зниження рівня прибутку у 2017 р., порівняно з 2016 р. та 2015 р. Проте відзначимо, що у 2018 році прибуток збільшився на 158,6%, а у 2019 ще на +74,8%.

Що стосується валового прибутку, то у 2016 р. у порівнянні з 2015 році відбувається підвищення цього показника. У 2018 р. валовий прибуток знизився на незначні 21,3%. У наступному році спостерігається позитивна тенденція.

Аналізуючи оборотні активи підприємства, то можна стверджувати, що у 2015 р. оборотні активи складали 18387 тис. грн., у 2016 р. – 22180 тис. грн., у 2017 р. – 41347 тис. грн., у 2018 р. – 57387 тис. грн., а у 2019 році – 62421 тис. грн. Відповідно, можна зробити висновок, що в оборотних активах підприємства спостерігається позитивна динаміка.

Постійними партнерами ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" є:

- ТОВ «DELPOST»;
- ТОВ SAT Транспортна компанія;
- Business Group Logistics.

Постійними клієнтами ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" є:

- ТМ "Хлібодар";
- ТМ "Coca Cola";

- КПЗ "Славутич";
- ПрАТ "Carlsberg";
- ПАТ "ЗКР";
- ТОВ «Зоря»;
- ТОВ «Агрофірма «Жовтневий»;
- ПП "Олком";
- ТМ "Оліс";
- ПП "Торговый дом Гермес Опт";
- ТМ «Айс».

2.2. Дослідження показників фінансового стану підприємства ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»

2.2.1. Аналіз показників майнового стану

Показники майнового стану – дозволяють охарактеризувати склад та структуру капіталу підприємства у статичній та динамічній, в тому числі основного та оборотного, визначити технічний та моральний стан основних засобів, тип відтворення та ефективність використання основних засобів [27].

Отже, проаналізуємо показники майнового стану підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники майнового стану ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки, тис. грн.

Показник	Рік					Відносне відхилення, %			
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Валюта балансу, тис. грн.	25915	30967	50341	67807	70830	19,49	62,56	34,69	4,45

Продовж. табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Середня величина основних засобів, тис. грн.	5512,5	7074	8851	9619	9328	28,33	25,1	8,67	-3,02
Фондоозброєність, тис.грн. / чол.	168,6	265,2	263,2	285,7	220,2	57,3	-0,75	8,54	-22,92
Фондовіддача основних фондів	11,4	8,4	14,63	17,8	25,41	-26,32	74,16	21,66	42,75
Частка основних засобів в активах	0,62	0,66	0,44	0,38	0,37	6,45	-33,33	-13,63	-2,63
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,66	0,57	0,6	0,61	0,68	-13,64	5,26	1,66	11,47
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,007	0,22	0,08	0,14	-0,01	-68,6	-63,63	75	-107,14
Коефіцієнт мобільності активів	2,44	2,52	4,6	5,51	7,42	3,28	82,53	19,78	34,66

За останні п'ять років вартість майна підприємства збільшувалась. Позитивна тенденція спостерігалася протягом всього досліджуваного періоду, особливе збільшення вартості відбулося у 2017 році.

Середня величина основних засобів також мала позитивну тенденцію, за виключенням 2019 року, де спостерігається незначний спад на -3,02% в порівнянні з попереднім періодом.

Нестабільна тенденція фондоозброєності підприємства пов'язана з коливання чисельності працівників, адже штат, хоч і не сильно, проте збільшувався.

Фондовіддача основних фондів показує яка величина доходу, отриманого від реалізації послуг, припадає на 1 грн., вкладену у основні фонди, що використовуються для виробництва послуги. По даних таблиці спостерігається нестабільна динаміка фондовіддачі, що пов'язано насамперед зі змінами вартості основних фондів.

Частка основних засобів в активах зменшується з 2017 року, це є позитивною тенденцією, при цьому дохід від реалізації зростає.

Що стосується показників зносу та оновлення основних засобів, то можна зробити висновок, що їх експлуатують та майже не обновлюють (оновлення відбулося лише у 2018 році).

Коефіцієнт мобільності активів зростає. Це говорить про те, що збільшується кількість обігових коштів, які припадають на одиницю необігових. Тобто, збільшується потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти.

2.2.2. Аналіз показників ділової активності

Показники ділової активності дають змогу оцінити ефективність використання підприємством власних коштів.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів [28].

Отже, проаналізуємо показники ділової активності підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Показники ділової активності ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки, тис. грн.

Показник	Рік					Відносне відхилення, %			
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019 /2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Оборотність активів (обороти), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	2,37	2,38	2,6	2,7	3	0,42	9,24	3,84	11,11

Продовж. табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Період одного обороту обігових коштів (днів)	151,9	151,3	138,46	133,33	120	-0,39	-8,48	-3,70	-9,99
Коефіцієнт оборотності запасів (оборотів)	6,42	7,55	13,81	11,94	14,28	17,60	82,91	-13,54	19,59
Період одного обороту запасів (днів)	56,07	47,7	26,06	30,15	25,21	-14,92	-45,36	15,69	-16,38
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (оборотів)	9,31	6,99	5,92	4,61	5,23	-24,91	-15,30	-22,12	13,44
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	38,66	51,5	60,81	78,09	68,83	33,21	18,07	28,41	-11,85
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	3,16	4,02	3,55	3,63	4,24	27,21	-11,69	2,25	16,80
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	113,9	89,55	101,4	99,17	84,91	-21,37	13,23	-2,19	-14,37
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	7,33	5,87	9,71	10,56	10,22	-19,91	65,41	8,75	-3,21

Показник оборотності активів показує скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи. Протягом досліджуваного періоду спостерігається позитивна тенденція, насамперед через збільшення виручки.

Період одного обороту обігових коштів зменшується. Це говорить про те, що середній період від витрачення коштів для виробництва послуг до отримання коштів за реалізовані послуги зменшується.

Коефіцієнт оборотності запасів має незначну негативну тенденцію лише у 2018 році на -13,54%. В цілому, спостерігається позитивна тенденція, що говорить про те, що кількість оборотів коштів, інвестованих у запаси, збільшується протягом досліджуваного періоду.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має негативну тенденцію протягом 2014-2019 років. Це свідчить про те, що у підприємства збільшується дебіторська заборгованість, а отже можна зробити висновок про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців та їх неплатоспроможність. Збільшується за останні п'ять років і період погашення дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості має стрімке зростання у 2016 році на 27,21%. Далі спостерігається незначний спад на -11,69%, а вже з наступного 2018 року показник знов зростає. Така позитивна тенденція говорить про те, що виручка перевищує середньорічну кредиторську заборгованість.

Неоднозначна тенденція спостерігається у коефіцієнта оборотності власного капіталу. Він відображає кількість чистої виручки від реалізації послуг, яка припадає на одиницю власного капіталу. Позитивні зміни відбуваються у 2017 та 2018 роках, на 65,41% та 8,75% відповідно.

2.2.3. Аналіз показників рентабельності

Показники рентабельності показують, наскільки прибуткова діяльність підприємства.

В умовах ринкової економіки від прибуткової роботи залежить життєздатність підприємства, його можливості забезпечувати інтереси інвесторів, конкурувати з іншими суб'єктами господарювання. Прибутковість підприємства передбачає отримання прибутку та забезпечення певного його рівня відносно вкладеного капіталу, отриманих доходів чи здійснених витрат.

Співвідношення прибутку підприємства і факторів, які є, по суті, передумовами його виникнення, відображають показники рентабельності. Їх розраховують як виражене у відсотках відношення суми прибутку, отриманого за певний період (рік, квартал), до величини вкладеного капіталу, здійснених витрат, обсягу доходів та інших абсолютних показників [30].

Отже, проаналізуємо показники рентабельності підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Показники рентабельності ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки, тис. грн.

Показник	Рік					Відносне		2018/ 2017	2019/ 2018
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Рентабельність активів за прибутком активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	0,18	0,16	0,02	0,04	0,07	-11,11	-87,5	100	75
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	0,15	0,13	0,02	0,03	0,06	-13,33	-84,61	50	100
Рентабельність сукупного капіталу	0,15	0,13	0,02	0,03	0,06	-13,33	-84,61	50	100
Рентабельність власного капіталу	0,47	0,33	0,06	0,13	0,19	-29,78	-81,81	116,66	46,15
Валова рентабельність реалізованої продукції	0,14	0,13	0,18	0,1	0,1	-7,14	38,46	-44,44	0
Операційної рентабельності реалізованої продукції	0,08	0,05	0,003	0,012	0,03	-37,5	-94	300	150

Продовж. табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,06	0,05	0,006	0,012	0,02	-16,6	-88	100	66,6
Загальна рентабельність виробничих фондів	0,52	0,54	1,29	0,73	0,93	3,84	138,8	-43,4	27,39
Загальна рентабельність підприємства	0,33	0,34	0,6	0,4	0,3	3,03	76,47	-33,33	-25
Рентабельність виробничих фондів	0,15	0,14	0,02	0,06	0,1	-6,6	-85,71	200	66,6
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	0,06	0,05	0,002	0,02	0,04	-16,6	-96	900	100
Рентабельність витрат	0,07	0,06	0,002	0,02	0,04	-14,28	-96,6	900	100
Коефіцієнт реінвестування	1	1	1	4,3	0,85	0	0	330	-80,23
Період окупності капіталу	6,56	7,37	56,18	29,26	17,5	12,34	662,27	-47,91	-40,19
Період окупності власного капіталу	2,12	3	15,05	7,48	5,13	41,50	401,66	-50,29	-31,4171

Рентабельність активів за прибутком активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування відображає скільки прибутку від звичайної діяльності припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи. Даний показник у підприємства нестабільний. Значний спад спостерігаємо у 2017 році, в порівнянні з 2016 роком показник знизився на -87,5%. Далі коефіцієнт збільшується, проте все одно не досягає рівня 2015-2016 років. Така ж сама тенденція спостерігається із коефіцієнтом рентабельності капіталу за чистим прибутком.

Що стосується коефіцієнтів рентабельності сукупного та власного капіталу, то ситуація така: у 2017 році спостерігається різкий спад, у 2018-2019

роках незначний підйом. Це говорить про те, що підприємство неефективно використовує свої активи для одержання прибутку. Така тенденція у 2017 році пов'язана насамперед з падінням рівня чистого прибутку.

Валова рентабельність показує ефективність виробничої діяльності підприємства. Незначні коливання показника спостерігаються у 2015-2017 роках. У 2018 році показник знизився на – 44,44%. У 2019 році коефіцієнт не змінився. Що стосується операційної рентабельності, то вона значно знизилася у 2017 році, це пов'язано зі збільшенням витрат.

Чиста рентабельність реалізованої продукції має таку ж тенденцію, як і всі інші показники. Стрімке падіння у 2017 та повільне зростання у 2018-2019 роках. Це говорить про підвищення рівня витрат підприємства.

Загальна рентабельність виробничих фондів змінюється у позитивному напрямку. Отже, підприємство ефективно використовує матеріальні активи, які утримує з метою використання їх у надання послуг.

Загальна рентабельність підприємства знаходиться на достатньому рівні. У 2017 році відбулося зростання на 76,47%. Це свідчить про те, що підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації послуг повністю відшкодовує витрати на їх виробництво.

Падіння рентабельності виробничих фондів у 2017 році говорить знов таки про зменшення чистого прибутку. У 2018-2019 роках спостерігається зростання даного показника на +200% та + 66,6% відповідно.

Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації відображає скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки. Знов у 2017 році спостерігається падіння на -96%, що пов'язано зі зниженням прибутку.

Рентабельність витрат також має нестабільну динаміку. Особливо протягом 2017-2019 років. Отже, підприємству необхідно оптимізувати свої витрати.

Періоди окупності капіталу загального та власного мають неоднозначну динаміку. Період окупності капіталу збільшувався до 2017 року включно.

Починаючи з 2018 року період зменшувався, але все одно не досяг рівня 2015-2016 років. Така ж сама ситуація спостерігається із періодом окупності власного капіталу. В першу чергу це пов'язано зі зменшенням рівня чистого прибутку.

2.2.4. Аналіз показників фінансової стійкості

Ця група показників вказує на рівень фінансових ризиків для підприємств та рівень їх залежності від позикового капіталу.

Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів [31].

Отже, проаналізуємо показники фінансової стійкості підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки (табл. 2.7)

Таблиця 2.7

Показники фінансової стійкості ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки, тис. грн.

Показник	Рік					Відносне відхилення, %			
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	866	3 804	4 493	6 919	12 379	339,26	18,11	53,9	78,91
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,05	0,17	0,1	0,12	0,19	240	-41,17	20	58,3

Продовж. табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Маневреність робочого капіталу	10,37	2,43	2,1	2,17	1,16	-76,56	-13,58	3,3	-46,5
Маневреність власних обігових коштів	3,07	0,54	1,92	0,16	0,5	-82,41	255,5	-91,6	212,5
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0,1	0,41	0,47	0,46	0,86	310	14,63	-2,12	86,9
Коефіцієнт покриття запасів	0,1	0,41	0,47	0,46	0,86	310	14,63	-2,12	86,9
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,32	0,4	0,27	0,26	0,29	25	-32,5	-3,7	11,5
Коефіцієнт фінансової залежності	0,68	0,6	0,73	0,74	0,71	-11,76	21,6	1,36	-4,05
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,1	0,3	0,33	0,4	0,59	200	10	21,21	47,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,68	0,6	0,73	0,74	0,71	-11,76	21,6	1,36	-4,05
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0,5	0,68	0,37	0,34	0,42	36	-45,58	-8,10	23,5
Показник фінансового левериджу	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,32	0,04	0,27	0,25	0,29	-87,5	575	-7,41	16

Власні обігові кошти у ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" збільшуються протягом досліджуваного періоду. Це дає змогу підприємству не лише платити поточні борги, а й розширити виробництво.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами показує абсолютну можливість перетворення активів у ліквідні кошти. У підприємства він збільшується протягом досліджуваних років. З 2016 року показник починає відповідати нормі.

Маневреність робочого капіталу має тенденцію до зниження з 2016 року, одразу на -76,56%, але це є позитивним напрямком змін. Тобто, зменшується частка запасів у власних обігових коштах. Зазначимо, що збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності обігових коштів, в умовах інфляції – до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність підприємства.

Маневреність власних обігових коштів має дуже нестабільну тенденцію. В цілому, за 2016-2019 роки показник зменшився в порівнянні з 2015 роком. Це говорить про те, що частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах зменшилася, а значить і зменшилася свобода фінансового маневру.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів збільшується протягом досліджуваного періоду. Позитивна динаміка говорить про те, що запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування.

Що стосується коефіцієнта фінансової залежності, то в 2016 році він знизився на -11,76%, далі в 2017 та 2018 році підвищився на 21,6% та 1,36% відповідно, а в 2019 знизився на -4,05%. Отже, в 2017 та 2018 роках підприємство мало найбільшу залежність від зовнішніх зобов'язань.

Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу, що показує частку власних обігових коштів у власному капіталі, має тенденцію до збільшення, проте лише в 2019 році досягає нормативного значення $> 0,5$.

Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування) не досягає нормативного значення за досліджуваний період, більше того, має негативну тенденцію. Це говорить про те, що заборгованість недостатньо забезпечена власними коштами.

Коефіцієнт фінансової стійкості також не відповідає нормативному значенню, що свідчить про незначну частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі.

2.2.5. Аналіз показників ліквідності

Платоспроможність і ліквідність характеризують фінансовий стан підприємства, його наявні та потенційні можливості ефективної діяльності.

Ліквідність – це спроможність підприємства погашати свої поточні зобов'язання вчасно і в повному обсязі. Для підтримки ліквідності на належному рівні підприємство повинно мати достатній обсяг грошових коштів та інших ліквідних активів, які в разі потреби можна перетворити в готівку і використати для погашення зобов'язань. При високому рівні ліквідності обсяг ліквідних активів значно перевищує обсяг поточних зобов'язань.

Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості. Аналізуючи ліквідність, доцільно оцінити не тільки поточні суми ліквідних активів, а й майбутні зміни ліквідності. Про незадовільний стан ліквідності підприємства свідчитиме той факт, що потреба підприємства в коштах перевищує їхні реальні надходження [29].

Отже, проаналізуємо показники ліквідності підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки (табл. 2.8).

Таблиця 1.8

Показники ліквідності ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки, тис. грн.

Показник	Рік					Відносне відхилення, %			
	2015	2016	2017	2018	2019	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,05	1,21	1,12	1,13	1,24	15,23	-7,43	0,89	9,73

Продовж. табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0,53	0,7	0,87	0,83	0,96	32,07	24,28	-4,59	15,6
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,15	0,11	0,23	0,02	0,12	-26,6	109,09	-91,30	500
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,29	0,39	0,29	0,59	0,5	34,48	-25,64	103,4	-15,25

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) відображає достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. У ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" протягом 2015-2019 років даний показник перевищує 1, а отже баланс є ліквідним і обігових коштів підприємства достатньо для розрахунків з боржниками.

Коефіцієнт ліквідності швидкої характеризує скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів. У міжнародній практиці нормативне значення даного показника дорівнює 0,7-0,8. З 2016 року даний коефіцієнт на підприємстві відповідає нормі. У 2015 році ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" мало недостатню кількість ліквідних активів для покриття боргів.

Коефіцієнт ліквідності абсолютної характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Нормативне значення = 0,2-0,35. Лише у 2017 році даний позник відповідає нормі. В інші періоди ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" немає достатньої кількості готівки для негайного погашення боргів.

Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості показує здатність розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року. Нормативне значення = ≥ 1 Протягом досліджуваного періоду ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" не досягнуло норматива, а отже, кредиторська заборгованість перевищує дебіторську.

2.3. Розрахунок ймовірності банкрутства на підприємстві ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»

Будь-яке підприємство в процесі своєї діяльності може зіштовхнутися з цілим рядом факторів, які можуть негативним чином впливати на його фінансовий стан, що, в свою чергу, може з часом призвести до настання банкрутства. Саме тому вчені вже десятки років працюють над способами раннього діагностування можливості настання банкрутства на підприємстві з метою його запобігання [32].

Для прогнозування банкрутства у світовій практиці використовується система моделей, розроблених західними спеціалістами, а саме:

- модель Альтмана;
- двофакторна модель оцінки ймовірності банкрутства підприємства;
- модель Романа Ліса;
- прогнозна модель Таффлера;
- модель Спрінгейта;
- узагальнена модель, побудована на основі дискримінантної функції О. О. Терещенка;
- модель Матвійчука.

Однією з найпростіших моделей прогнозування ймовірності банкрутства вважається двофакторна модель. Вона базується на двох ключових показниках: показнику поточної ліквідності і показнику частки позикових коштів, від яких залежить ймовірність банкрутства підприємства.

Двофакторна модель розраховується за формулою:

$$z = -0,3877 - 1,0736 * K_{\text{п}} + 0,0579 * K_{\text{з}}, \quad (2.2)$$

де $K_{\text{п}}$ – показник поточної ліквідності (покриття);

$K_{\text{з}}$ – показника питомої ваги позикових коштів в пасивах підприємства.

За двофакторною моделлю ймовірність банкрутства будь-якого суб'єкта господарювання є дуже малою за будь-якого від'ємного значення коефіцієнта Z і великою — за $Z > 1$ [33].

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за двофакторною моделлю (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за двофакторною моделлю

	2015	2016	2017	2018	2019
X_1	1,05	1,21	1,12	1,13	1,24
X_2	0,68	0,6	0,73	0,74	0,71
Z	-1,47	-1,65	-1,55	-1,56	-1,68

З розрахованих показників бачимо, що ймовірність банкрутства для ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за двофакторною моделлю є дуже низькою.

Модель Альтмана (Altman Z-score) є результатом обстеження та дослідження автором 66 підприємств (у яких 50 % були визнані банкрутами, а інші продовжували функціонувати) із використанням 22 фінансових показників, і являє собою п'яти факторну модель дескриптивного аналізу ймовірності банкрутства підприємства — об'єкта дослідження — комбінацію із найважливіших чинників для оцінки рівня ймовірності банкрутства підприємств, що досліджуються.

Модель Альтмана розраховується за формулою:

$$z = 1,012 * x_1 + 0,014 * x_2 + 0,033 * x_3 + 0,006 * x_4 + 0,999 * x_5, (2.3)$$

де x_1 - робочий капітал/загальна вартість активів;

x_2 - чистий прибуток/загальна вартість активів;

x_3 - чистий дохід/загальна вартість активів;

x_4 - ринкова капіталізація компанії (ринкова вартість акцій)/сума заборгованості;

x_5 - обсяг продажу/загальна вартість активів.

Результати чисельних розрахунків по моделі Альтмана показали, що узагальнюючий показник Z може приймати значення в межах $[-14, +22]$. При цьому підприємства, для яких $Z > 2,99$ потрапляють в число фінансово стійких, підприємства, для яких $Z < 1,81$, є безумовно-неспроможними, а інтервал $[1,81—2,99]$ складає зону невизначеності [34].

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Альтмана (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Альтмана

	2015	2016	2017	2018	2019
X_1	0,03	0,12	0,09	0,10	0,17
X_2	0,15	0,13	0,02	0,03	0,06
X_3	2,37	2,39	2,6	2,7	3,0
X_4	0	0	0	0	0
X_5	4,52	4,68	5,31	5,5	5,78
Z	4,62	4,87	5,48	5,68	6,04

Отже, згідно проведених розрахунків можна зробити висновок, що ймовірність банкрутства підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки є дуже низькою.

Модель Ліса є досить збалансованою, вона акцентує увагу на рівень прибутковості діяльності та рентабельність активів підприємства, а також на структуру активів та джерел їх фінансування.

Модель Романа Ліса розраховується за такою формулою:

$$z = 0,063 * x_1 + 0,092 * x_2 + 0,057 * x_3 + 0,001 * x_4, \quad (2.4)$$

де x_1 - оборотний капітал/сума активів;

x_2 - операційний прибуток/сума активів;

x_3 - нерозподілений прибуток/сума активів;

x_4 - власний капітал/позиковий капітал.

Граничне значення для цієї моделі дорівнює 0,037. При $Z < 0,037$ — ймовірність банкрутства висока, а при $Z > 0,037$ — ймовірність банкрутства мала [35].

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Р.Ліса (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Р.Ліса

	2015	2016	2017	2018	2019
X_1	0,03	0,12	0,09	0,10	0,17
X_2	0,19	0,13	0,01	0,03	0,08
X_3	0,15	0,26	0,18	0,19	0,23
X_4	0,5	0,68	0,37	0,34	0,42
Z	0,028	0,035	0,017	0,020	0,031

Отже, згідно проведених розрахунків можна зробити висновок, що ймовірність банкрутства підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки є високою, особливо у 2017-2018 роках.

Модель Таффлера була запропонована британським вченим Таффлером у 1977 році. Ця прогнозна модель є чотирьох факторною; у ній при використанні комп'ютерної техніки на першій стадії обчислюються 80 відношень за даними збанкрутілих і платоспроможних компаній. Потім, використовуючи статистичний метод, відомий як аналіз багатомірного дискримінанта, можна побудувати модель платоспроможності, визначаючи частки співвідношення, що найкраще виділяють дві групи компанії та їхні коефіцієнти.

Прогнозна модель Таффлера розраховується за формулою:

$$z = 0,53 * x_1 + 0,13 * x_2 + 0,18 * x_3 + 0,16 * x_4 , \quad (2.5)$$

де x_1 - операційний прибуток/короткострокові зобов'язання;

x_2 - оборотні активи/загальна вартість зобов'язань;

x_3 - короткострокові зобов'язання/сума активів;

x_4 - виручка/сума активів.

Якщо величина Z-рахунку більше 0,3, це свідчить, що у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо менше 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірно [35].

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Таффлера (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Таффлера

	2015	2016	2017	2018	2019
X_1	0,28	0,22	0,01	0,04	0,11
X_2	1,04	1,21	1,12	1,13	1,24
X_3	0,67	0,59	0,73	0,74	0,70
X_4	2,37	2,38	2,60	2,7	3,0
Z	0,7834	0,7609	0,6983	0,7333	0,8255

Згідно проведених розрахунків можна зробити висновок, що у підприємства непогані довгострокові перспективи, а ймовірність банкрутства низька.

Модель Спрінгейта була побудована у 1978 році за допомогою покрокового дискримінантного аналізу методом, який розробив Едуард І. Альтман. У процесі створення моделі з 19 фінансових коефіцієнтів в остаточному варіанті залишилося тільки 4.

Модель Спрінгейта розраховується за наступною формулою:

$$z = 1,03 * x_1 + 3,07 * x_2 + 0,66 * x_3 + 0,4 * x_4, \quad (2.6)$$

де x_1 - робочий капітал/загальна вартість активів;

x_2 - прибуток до сплати податків та процентів/загальна вартість активів;

x_3 - прибуток до сплати податків/короткострокова заборгованість;

x_4 - обсяг продажу/загальна вартість активів.

Вважається, що точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92%, однак згодом цей показник меншає. Якщо $Z < 0,862$, то підприємство вважається потенційним банкрутом [34].

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Спрингейта (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Спрингейта

	2015	2016	2017	2018	2019
X_1	0,03	0,12	0,1	0,1	0,17
X_2	0,19	0,16	0,02	0,04	0,07
X_3	0,28	0,27	0,03	0,05	0,1
X_4	4,52	4,68	5,31	5,5	5,78
Z	2,607	2,665	2,308	2,458	2,768

За моделлю Спрингейта підприємству ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" протягом 2015-2019 років не загрожує банкрутство.

Проблему неможливості використання зарубіжних методик у практиці оцінювання фінансового стану українських підприємств, спробував вирішити вітчизняний економіст О. Терещенко. Він розробив універсальну дискримінантну функцію, яка є найбільш оптимальною для діагностики ризику банкрутств українських підприємств, оскільки на його думку,

оптимальна дискримінантна функція повинна враховувати всі складові фінансового стану: ліквідність, прибутковість, оборотність, структуру майна, капіталу тощо.

Модель має такий вигляд:

$$z = 1,5 * x_1 + 0,08 * x_2 + 10 * x_3 + 5 * x_4 + 0,3 * x_5 + 0,1 * x_6, (2.7)$$

де x_1 - cash-flow/зобов'язання;

x_2 - валюта балансу/зобов'язання;

x_3 - прибуток/валюта балансу;

x_4 - прибуток/виручка від реалізації;

x_5 - виробничі запаси/виручка від реалізації;

x_6 - оборотність основного капіталу (виручка від реалізації/валюта балансу).

Отримані значення Z -показника можна інтерпретувати так:

$Z > 2$ - підприємство вважається фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ - фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але при умові переходу до антикризового управління банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ -підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних дій;

$Z < 0$ - підприємство напівбанкрут [36].

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Терещенка (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Терещенка

	2015	2016	2017	2018	2019
X ₁	0,11	-0,03	0,17	-0,15	0,10
X ₂	1,47	1,68	1,36	1,34	1,42
X ₃	0,15	0,14	0,02	0,03	0,06
X ₄	0,06	0,06	0,006	0,012	0,019
X ₅	0,15	0,13	0,07	0,08	0,06
X ₆	2,37	2,38	2,60	2,7	3,0
Z	2,3646	2,0664	0,8748	0,5362	1,2766

У 2015-2016 роках підприємство за даною моделлю вважається фінансово стійким, у 2017-2018 роках підприємству загрожувало банкрутство, а у 2019 році фінансова рівновага підприємства була порушена, але при умові переходу до антикризового управління банкрутства можливо легко уникнути.

Модель Матвійчука А.В. була розроблена саме для українських підприємств із урахуванням специфіки економіки перехідного періоду та функціонування економічних суб'єктів у таких умовах, а тому найбільш адекватно характеризує існуючий фінансово-економічний стан підприємства.

Модель Матвійчука розраховується за формулою:

$$z = 0,033 * x_1 + 0,268 * x_2 + 0,045 * x_3 - 0,018 * x_4 - 0,004 * x_5 - 0,015 * x_6 + 0,702 * x_7, \quad (2.8)$$

де x_1 - коефіцієнт мобільності активів;

x_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

x_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу;

x_4 – коефіцієнт окупності активів;

x_5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами;

x_6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу;

x_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом.

Якщо Z більше від 1,104, то це свідчить про задовільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність його банкрутства. І чим вище значення Z , тим стійкішим є становище компанії. Якщо ж значення Z виявилось меншим від 1,104, то виникає загроза фінансової кризи. підприємства збільшується [37].

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Матвійчука (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за моделлю Матвійчука

	2015	2016	2017	2018	2019
X_1	2,44	2,52	4,6	5,51	7,42
X_2	3,16	4,02	3,55	3,63	4,24
X_3	7,33	5,87	9,71	10,56	10,22
X_4	0,15	0,13	0,02	0,03	0,06
X_5	0,1	0,41	0,47	0,46	0,86
X_6	0,68	0,6	0,73	0,74	0,71
X_7	0,49	0,68	0,36	0,34	0,41
Z	1,5879	1,8890	1,7796	1,8550	2,1137

За проведеними розрахунками видно, що значення Z -показника перевищує 1,104. Це говорить про те, що фінансовий стан підприємства є задовільним, а ймовірність банкрутства низька.

Оцінка фінансового стану підприємства за показниками У. Бівера. Відомий фінансовий аналітик Уїльям Бівер запропонував свою систему показників для оцінки фінансового стану підприємства.

З метою діагностики банкрутства він рекомендував дослідити тренди показників. Система показників Бівера і їх значення для діагностики банкрутства представлені в табл. 2.16.

Запропонована методика також не відображає всі сторони діяльності компанії і не є універсальною методикою для прогнозу імовірності банкрутства [38].

Таблиця 2.16

Розрахунок показників У. Бівера

Показники	Розрахунок	Значення показників		
		для сталих компаній	за 5 років до банкрутства	за 1 рік до банкрутства
1.Коефіцієнт Бівера	(Чистий прибуток-амортизація) / (довгострокові зобов'язання)	0,4-0,45	0.17	-0,15
2.Рентабельність активів	(Чистий прибуток/активи) * 100%	6-8	4	-22
3.Фінансовий леверидж	(Довгострокові зобов'язання + короткострокові зобов'язання) / активи	<37	<50	<80
4.Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	(Власний капітал - необоротні активи)/ активи	0,4	<0,3	0,06
5.Коефіцієнт покриття	Оборотні активи / короткострокові зобов'язання	<3,2	<2	< 1

Отже, проаналізуємо ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019 роки за показниками Бівера (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

**Ймовірність банкрутства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" за 2015-2019
роки за показниками Бівера**

Показники	Значення показників				
	2015	2016	2017	2018	2019
1.Коефіцієнт Бівера	0	0	0	0	0
2.Рентабельність активів	0,15	0,13	0,02	0,03	0,06
3.Фінансовий леверидж	0	0	0	0	0
4.Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	0,03	0,12	0,09	0,10	0,17
5.Коефіцієнт покриття	1,05	1,21	1,12	1,13	1,24

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що більшість показників знаходяться у нормі, а отже загроза банкрутства у підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" невелика.

Отже, для формування єдиного висновку групуємо результати всіх розрахунків у єдину таблицю (табл.2.18).

Таблиця 2.18

**Результати розрахунків показників банкрутства підприємства за
різними методиками**

Метод	Нормативне значення	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7
Двофакторна модель	Z від'ємне	-1,47	-1,65	-1,55	-1,56	-1,68
Модель Альтмана	Z > 2,99	4,62	4,87	5,48	5,68	6,04
Модель Ліса	Z > 0,037	0,028	0,035	0,017	0,020	0,031

Продовж. табл. 2.18

1	2	3	4	5	6	7
Модель Таффлера	$Z > 0,3$	0,7834	0,7609	0,6983	0,7333	0,8255
Модель Спрингейта	$Z > 0,862$	2,607	2,665	2,308	2,458	2,768
Модель Терещенка	$Z > 2$	2,3646	2,0664	0,8748	0,5362	1,2766
Модель Матвійчука	$Z > 1,104$	1,5879	1,8890	1,7796	1,8550	2,1137

В цілому, майже за всіма моделями ймовірність банкрутства у підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" досить низька. Лише за моделлю Ліса та Терещенка у 2017-2019 роках підприємству загрожувало банкрутство.

Отже, ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" не можна вважати абсолютно фінансово стійким, проте й реальна загроза стати банкрутом відсутня. Найбільш вразливим підприємство було у 2017 році.

Власні обігові кошти у ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" збільшуються протягом досліджуваного періоду. Це дає змогу підприємству не лише платити поточні борги, а й розширити виробництво.

Якщо розглядати коефіцієнт фінансової стабільності поза рамками моделей банкрутства, то можна зробити висновок, що показник не досягає нормативного значення за досліджуваний період, більше того, має негативну тенденцію. Це говорить про те, що заборгованість недостатньо забезпечена власними коштами. Коефіцієнт фінансової стійкості також не відповідає нормативному значенню, що свідчить про незначну частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі.

Аналіз показників ліквідності показав, що підприємство не завжди може розрахуватися найліквіднішими активами за своїми негайними зобов'язаннями. Також, потрібно звернути увагу на те, що кредиторська заборгованість перевищує дебіторську.

2.4. Аналіз ефективності управління підприємством згідно експрес-діагностики фінансового стану

Якщо більш детально розглядати проблеми ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК», то можна зробити висновок, що підприємство має негативну тенденцію за такими показниками:

- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- рентабельність витрат;
- чиста рентабельність реалізованої продукції;
- коефіцієнт фінансової залежності (за 2017-2018 роки);
- коефіцієнт фінансової стабільності;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт ліквідності абсолютної;
- коефіцієнт співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості.

Отже, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має таку тенденцію (рис.3.1).

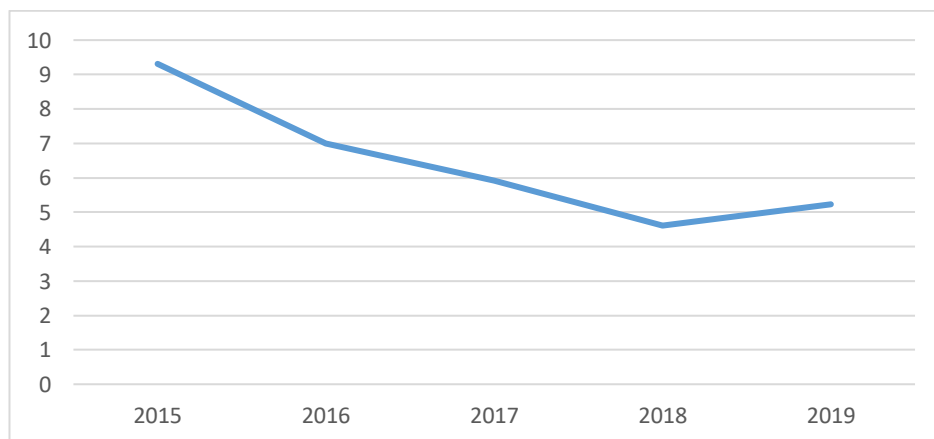

Рис. 3.1 Тенденція коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості

З одного боку, таким чином збільшується збут послуг підприємства, а з іншого надмірна кількість дебіторів відволікають фінансові ресурси компанії

На нашу думку, якщо дебіторська заборгованість і надалі буде збульшуватися, то доцільно застосувати факторинг - операція з

перевідступлення першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи іншому кредиторіві з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредиторіві. Наприклад, банк може придбати у підприємства-продавця право вимоги за поставлені послуги, строк сплати за які минув [46].

Розглянемо показник чистої рентабельності реалізованих послуг та рентабельності витрат (рис.3.2).

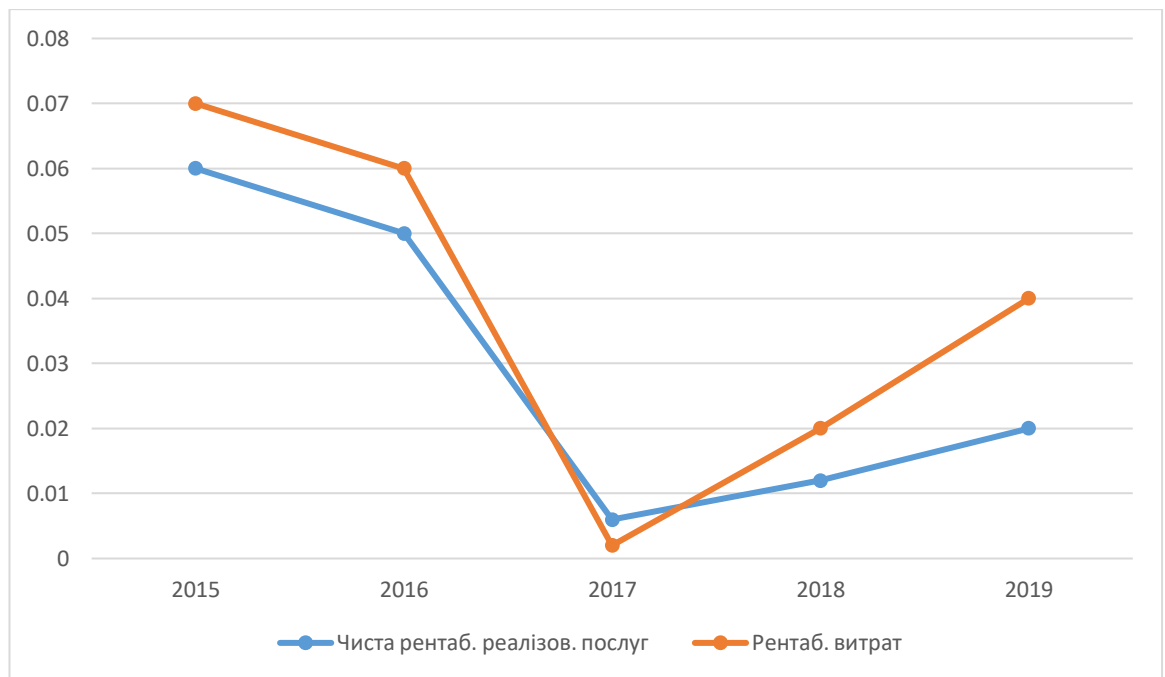

Рис. 3.2. Тенденція показників чистої рентабельності реалізованих послуг та рентабельності витрат

Як бачимо, показники хоч і почали зростати в 2018 році, проте все одно мають дуже низьке значення. Така ситуація з показником чистої рентабельності реалізованих послуг свідчить про збільшення інших витрат (рядок 2270) та податкових платежів у 2016 та 2018 роках. Якщо на податкові платежі підприємство впливати не може, то на інші витрати ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» вплив має. В першу чергу, необхідно розібратися, які саме витрати входять до цієї категорії та оптимізувати їх.

Що стосується рентабельності витрат, то підприємству необхідно розробити правильну стратегію управління витратами. Це дасть можливість ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» створити запас стійкості та підвищити його

результативність, а значить буде сприяти тому, що підприємство зможе захищати власні інтереси на ринку та отримає більше прибутку за інших рівних умов.

Отже, розглянемо основні методи управління витратами, що застосовуються підприємствами (табл. 2.19).

Таблиця 2.19

Характеристика методів управління витратами на підприємстві

Назва методу	Характеристика методу
1	2
direct costing	Метод обліку в системі контролінгу, заснований на визначенні реальної вартості продукції й послуг, незалежно від розрахункових умовно постійних і накладних витрат. Система direct costing передбачає враховування собівартості продукції тільки в частині змінних витрат. Постійні витрати акумулюються на окремих рахунках та із заданою періодичністю списуються безпосередньо на фінансовий результат. У чому плюс системи direct costing? Головний плюс – можливість управляти підприємством.
standart-costing	Система нормативного обліку, що передбачає аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних, що є важливою інформацією для управління. Система standart costing, незважаючи на те, що вона вже більш, ніж півстоліття морально застаріла, досить часто використовується в практиці вітчизняного бізнесу, швидше за все внаслідок звички, аніж через певні плюси, пов'язані з нею. Хоча варто відзначити, що в деяких випадках standart costing є ідеальною системою – наприклад, при наявності у вас двох або більше однотипних підприємств (однак лише за умови правильного вибору показників для стандартизації).

Продовж. табл. 2.19

1	2
target costing	Основу концепції становить зміна погляду на взаємозалежність ціни, прибутку й собівартості. Тобто очікується, що нову продукцію вдасться реалізувати за ціною, що повністю покриє витрати й забезпечить прибуток, необхідний для подальшого розвитку бізнесу. Для традиційної продукції застосування такої формули можливе лише теоретично. Тому творці системи Target Costing змінили порядок дій у цьому вираженні, відповідно змінилися й пріоритети складових: Цільова собівартість = Цільова ціна – Цільовий прибуток.
ABC–Costing	Activity Based Costing – це «облік за видами діяльності» або «розрахунок витрат на основі бізнес процесів». Даний метод передбачає зіставлення в планово аналітичній, обліковій діяльності витрат та видів діяльності підприємства, які призводять до утворення даних витрат (у традиційних системах планування й обліку витрати калькулюються по джерелах їхнього виникнення). Тим самим забезпечується можливість оцінки ефективності витрат і виявлення: «виправданих» витрат, де позитивний ефект (ріст фінансових результатів) перевищує величину витрат; «невиправданих» витрат (збитків), де величина витрат перевищує позитивний ефект від їхнього здійснення.

Джерело: [47, с.61]

Далі розглянемо тенденцію коефіцієнтів фінансової стабільності та фінансової стійкості (рис. 3.3).

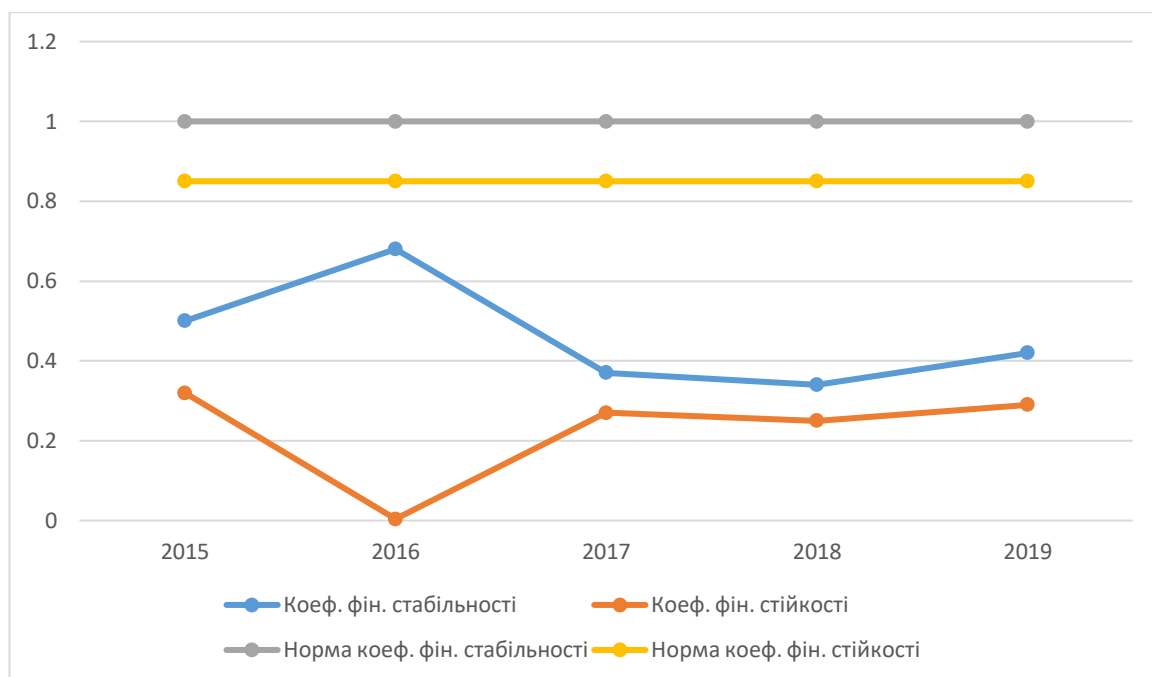

Рис. 3.3 Тенденція коефіцієнтів фінансової стабільності та фінансової стійкості

Отже, на діаграмі видно, що протягом досліджуваних років коефіцієнти ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» так і не досягли нормативів. Для збільшення значення показника фінансової стабільності необхідно залучати кошти власника або інвесторів, реінвестувати прибуток у роботу підприємства і т.д.

Низьке значення коефіцієнта фінансової стійкості свідчить про те, що у підприємства замала частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі. Якщо розглянути пасиви ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» за 2015-2019 роки, то можна побачити, що підприємство взагалі не має довгострокових зобов'язань. Можливо слід переглянути кредитну політику підприємства та залучати довгострокові кредити.

В економічній літературі розглядаються три основні напрямки забезпечення фінансової стійкості підприємства: організаційно-структурна стійкість, стійкість ресурсної бази та комерційна стійкість. Проте деякі автори вважають доцільним виокремити ще один напрям забезпечення фінансової стійкості – стійкість капітальної бази, яку можна охарактеризувати як сукупність внесених засновниками і акціонерами власних засобів. Обсяг вказаних засобів зростає у результаті ефективної господарської діяльності в

процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових внесків засновників/засновника підприємства [48, с. 25].

Далі проаналізуємо тенденцію показників ліквідності, а саме - коефіцієнт ліквідності абсолютної та співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості (рис.3.4).

Рис. 3.4 Тенденція ліквідності абсолютної та коефіцієнта співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості

Отже, основними заходами підвищення платоспроможності підприємства є:

- забезпечення достатнього розміру власного капіталу і його приросту в необхідних розмірах;
- зменшення собівартості продукції;
- підтримання оборотності запасів і дебіторської заборгованості на оптимальному рівні;
- комплексний та ретельний аналіз показників ліквідності і платоспроможності підприємства;
- систематичне планування і прогнозування необхідного розміру ліквідних засобів шляхом обліку всіх належних платежів і обліку грошових надходжень;

- визначення мінімально необхідної потреби в грошових активах для поточної господарської діяльності;
- забезпечення прискорення обороту грошових активів;
- першочергове спрямування прибутку на поповнення власного оборотного капіталу, тобто на збільшення частки власних коштів у джерелах покриття оборотних активів;
- використання можливості отримання довгострокових кредитів і позик у підприємницькій діяльності [49].

У встановленні ефективності управління підприємством істотне значення має правильне визначення складу витрат на управління. У ці витрати входять: основна та додаткова заробітна плата апарату управління підприємством та його підрозділами з нарахуваннями; амортизація основних фондів управління (будівель і приміщень, технічних засобів управління (комп'ютерів, засобів зв'язку, оргтехніки та господарського інвентарю); витрати всіх видів енергії на освітлення, опалення і вентиляцію приміщень управління; витрати на різні допоміжні матеріали (канцелярське приладдя, папір і т. д.); витрати на поточний ремонт адміністративних приміщень (офісів) та інше. Стосовно до перерахованих елементів визначається структура витрат на управління і її динаміка [70].

Важливими показниками при оцінці ефективності менеджменту є прибуток і рентабельність, які найбільш повно характеризують кінцеві результати діяльності підприємства, а значить, і ефективності управління. При цьому слід виключити вплив на прибуток факторів, не пов'язаних з діяльністю даної господарської ланки. При оцінці ефективності управління необхідно комплексне застосування всієї системи узагальнюючих і приватних показників. Ефективність управлінської діяльності стосовно до суб'єкта управління може характеризуватися кількісними (економічний ефект) і якісними показниками (соціальна ефективність) [71].

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»

3.1. Заходи щодо покращення фінансового стану підприємства

Фінансовий стан – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика діяльності підприємства в певному періоді, що відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому [39].

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності.

Головне завдання оцінки фінансового стану підприємства – своєчасно виявити й усунути недоліки у фінансовій діяльності, знайти управлінські рішення для поліпшення фінансового стану підприємства та уникнути його банкрутства.

Головним із шляхів покращення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів підприємства - явних та прихованих.

Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовної оцінки всіх складових його діяльності.

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- збільшення виручки від реалізації;
- продажу частини основних фондів;
- рефінансування дебіторської заборгованості.

Одним з основних напрямів пошуку резервів є зменшення вихідних грошових потоків, до них належать:

- оплата товарів, робіт, послуг, що належать до валових витрат;
- оплата товарів, робіт послуг, що не належать до валових витрат;
- здійснення реальних та фінансових інвестицій;
- сплата податків та інших платежів до бюджету;
- повернення капіталу, який був залучений на фінансовому ринку [40].

На обсяги останніх двох напрямків підприємству впливати важко. Розмір податкових та інших платежів до бюджету залежить від встановленого державою порядку про визначення об'єктів оподаткування, ставок та термінів сплати. Обсяги платежів та відсотків визначаються умовами кредитних договорів та умовами випуску облігацій. Можливості впливу підприємства на перші три напрямки є ширшими.

Зниження собівартості продукції та витрат, джерелом покриття яких є прибуток, - головний внутрішній резерв покращення платоспроможності підприємства.

На кожному підприємстві, залежно від його особливостей, можуть бути різними набір факторів, які впливають на собівартість, на ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» він такий:

- обсяг наданих послуг;
- перелік послуг, що надає підприємство;
- технічний рівень підприємства;
- організація процесу надання послуг та умов праці;
- ціна послуги, що надається [41].

Основним способом зниження собівартості є економія усіх видів ресурсів, що споживаються у процесі надання послуг. Зниження трудомісткості продукції, збільшення продуктивності праці можна досягнути різними шляхами. Для ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» перш за все потрібно оновити основні засоби, тобто вантажні машини. Адже, застарілі моделі машин, по-

перше, часто потребують ремонту, по-друге, використовують більше пального.

В умовах конкурентного середовища актуальності набуває оптимізація збутової політики підприємства. Стимулювати збут можна різними методами. ТОВ «СПЧ-ЛОГІСТИК» необхідно в першу чергу проводити рекламну кампанію.

Також, для оптимізації обсягів дебіторської заборгованості потрібно вибрати найбільш доцільні строки платежів та форми розрахунків із споживачами (попередня оплата, з відстрочкою платежу, за фактом відвантаження продукції). Незважаючи на значні обсяги дебіторської заборгованості доцільним є надання відстрочки платежу споживачам, адже за рахунок цього збільшується обсяг реалізації, а разом з тим і прибуток (для стимулювання збуту в умовах високої конкуренції). З іншого боку, в цьому випадку є ризик виникнення додаткових витрат по залученню короткострокових банківських кредитів для компенсації дебіторської заборгованості [43].

Також одним із важливих напрямів зміцнення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів. Це:

- проведення реструктуризації активів підприємства;
- сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства. У рамках реструктуризації активів використовуються наступні заходи.

1. Мобілізація прихованих резервів.

Більшість резервів відновлення платоспроможності відносяться до прихованих. Приховані резерви - частина капіталу, що не відображена в балансі. Розмір прихованих резервів на активному боці балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та

їх реальною вартістю. Виявлення та мобілізація прихованих резервів відбувається на основі наступних методів.

Експертний метод. Базується на визначенні причинно-наслідкових зв'язків між станом окремих напрямків діяльності підприємства та обсягом формування чистого грошового потоку підприємства. Результати використання цього методу залежать від професіоналізму та досвіду роботи експерта.

Метод зовнішнього порівняльного аналізу. Суть даного методу полягає у співставленні основних показників діяльності досліджуваного підприємства та підприємства-аналога, які працюють в приблизно однакових умовах господарювання, мають однаковий обсяг та склад ресурсів. Якість висновків отриманих за цим методом залежить від коректності проведення порівняльного аналізу, від ступеню точності інформації, від коректності інформаційного забезпечення. Цей метод кількісно оцінює резерви підвищення ефективності та покращення фінансового стану підприємства, але не виявляє яким чином ці результати можуть бути досягнені. Тому його бажано використовувати як попередній.

Метод внутрішнього порівняльного аналізу. Пошук резервів відновлення платоспроможності здійснюється методом внутрішнього порівняльного аналізу лише на підприємствах які мають структурні підрозділи, що здійснюють однакові види діяльності та можуть порівнюватись між собою.

Метод функціонально-вартісного аналізу. Сутність даного методу полягає у визначенні принципово нових технічних, технологічних, управлінських рішень стосовно діяльності підприємства, які забезпечують раціоналізацію витрат при одночасному збереженні їх якісних характеристик та споживчих властивостей. Цей метод є універсальним інструментом пошуку внутрішніх резервів економії грошових витрат, зростання грошових надходжень за рахунок удосконалення споживчих властивостей товару/послуги, удосконалення окремих господарських процесів.

Реінжиніринг бізнес-процесів. Реінжиніринг - це фундаментальне переосмислення та радикальне перепроєктування ділових процесів для досягнення різких, стрибкоподібних змін в найсуттєвіших показниках діяльності сучасної компанії, таких як вартість, якість, сервіс, темп [44].

2. Використання зворотного лізингу.

Зворотній лізинг - господарська операція, що передбачає продаж основних фондів з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів в оперативний або фінансовий лізинг. Наприклад, ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК» може продати лізинговій компанії адміністративну будівлю з одночасним укладенням договору про лізинг цього об'єкту нерухомості або таку операцію можна зробити з вантажними автомобілями підприємства.

У середньостроковому та довгостроковому періодах використання основних фондів на правах лізингу не вигідне підприємству, порівняно з правами власності, крім того в результаті зворотного лізингу знижується кредитоспроможність підприємства. Проте його платоспроможність підвищується, що дає змогу розраховуватись з поточними зобов'язаннями та уникнути порушення справи про банкрутство. Крім цього, зворотній лізинг дає значну економію податкових платежів, які супроводжуються купівлею-продажем об'єкту основних засобів.

3. Здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі.

4 Продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів та об'єктів основних фондів.

За рахунок цієї операції підприємство може отримати інвестиційні ресурси для перепрофілювання виробництва на більш прибуткові види діяльності.

5. Рефінансування дебіторської заборгованості - це форма реструктуризації активів, що полягає у перетворенні дебіторської заборгованості в інші ліквідні форми оборотних активів: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення. Одним з факторів, які негативно

впливають на фінансовий стан підприємства, є високий рівень не виправданої дебіторської заборгованості. Погашення такої заборгованості є важливим резервом відновлення платоспроможності підприємства, що опинилось у фінансовій кризі.

Ще одним напрямом покращення фінансового стану є його прогнозування і моніторинг, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому відбуваються.

Система заходів для підтримки економічної стійкості підприємства повинна передбачати:

- постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього стану підприємства;
- розробку заходів із зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- розробку підготовчих планів при виникненні проблемних ситуацій, здійсненні попередніх заходів для їхнього забезпечення;
- впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення розвитку ситуації;
- координацію дій всіх учасників і контроль за виконанням заходів та їхніми результатами.

Саме за таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної із складових економічної стійкості підприємств, яка змогла б надати можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку [45].

3.2. Діагностика банкрутства як засіб управління фінансовим станом підприємства

У процесі управління фінансовими потоками підприємства можливість банкрутства існує завжди, особливо в умовах нестабільності й наявності високих ринкових ризиків. Кризовий стан підприємства характеризується нездатністю здійснювати фінансове забезпечення фінансово-господарської діяльності. Своєчасне виявлення кризового стану, званого в економічній практиці як «загроза банкрутства», вимагає створення і виконання спеціалізованих процедур фінансового контролю.

Іноді у вітчизняній літературі об'єднують два різних поняття «криза» й «банкрутство підприємства», що, на нашу думку, абсолютно неправильно. Погоджуємося з визначенням Я.А. Фоміна, що банкрутство є кінцевою точкою кризового стану, коли підприємство не має можливості розплатитися з кредиторською заборгованістю: підприємство або ліквідується, або відновлює платоспроможність за допомогою залучених ресурсів (кредит, бюджет) [50].

Під час кризи воно може відновити свою платоспроможність як за рахунок власних, так і за рахунок залучених ресурсів. Таким чином, ключовими особливостями відмінності цих понять є тип використовуваних ресурсів і проміжок часу настання явищ.

Діагностика банкрутства, на думку І.А. Бланка [51, с. 431], являє собою систему цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства, що генерують загрозу його банкрутства в майбутньому періоді. Таким чином, діагностику банкрутства підприємства можна розуміти як процедуру виявлення ступеня близькості фінансового стану підприємства до неспроможності або банкрутства. Результати аналізу та оцінювання вірогідності банкрутства являють інтерес не тільки щодо можливого настання банкрутства, але й можливості відновлення

фінансової стабільності та платоспроможності підприємства. Фінансово-економічні показники, що характеризують стан підприємства, при якому відновлення стабільного економічного стану неможливе, можна назвати орієнтирами вкрай критичного фінансового становища [52, с. 87].

Методичне забезпечення діагностики загрози банкрутства характеризується значною різноманітністю підходів та інструментів її проведення, що обумовлює доцільність класифікації й систематизації (рис.3.1).

Рис. 3.1 Методика діагностики банкрутства підприємств [53]

Як бачимо, на державному рівні має місце застосування методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, яка була розроблена в 1996 році й

відповідала системі бухгалтерського обліку, котра існувала до 2000 року – до затвердження нових вітчизняних стандартів обліку (П(С)БО), у яких увагу головним чином приділено оцінюванню фінансового стану та аналізу виробничогосподарської діяльності об'єктів дослідження. Провідним завданням аналізу є оцінювання результатів господарської діяльності за попередній і поточний роки, виявлення факторів, які позитивно чи негативно вплинули на показники роботи підприємства, а в підсумку – прийняття рішення про визнання структури балансу задовільною (незадовільною), а підприємства – платоспроможним (неплатоспроможним).

Незважаючи на те, що зі зміною системи бухгалтерського обліку застосування цієї методики скоротилося, вважаємо, що за кількістю існуючих показників, діапазоном охоплення аспектів діяльності підприємства та сукупною трудомісткістю процесу оцінювання вона є оптимальною для замовників і виконавців.

Особливу увагу приділено розрахунку не лише загальних показників оцінювання фінансового стану, а й коефіцієнтів, що надають можливість визначити схильність підприємства до погіршення фінансового стану або в цілому до проявів банкрутства у методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Зауважимо, що ці рекомендації здебільшого призначені для використання в процесі провадження справи про банкрутство, до якого залучаються судді, що не мають спеціальної економічної освіти.

Спільним недоліком для вищевказаних методик є те, що у них відсутній загальний критерій, на підставі якого можна було б формувати однозначний висновок про рівень фінансового стану підприємства та можливість настання його банкрутства, а також недостатнє використання показників грошового потоку, що характеризують ефективність основної діяльності суб'єкта підприємництва з точки зору генерування грошових потоків, які можна спрямувати на інвестування й погашення заборгованості. Розрахована за їх

допомогою сукупність показників не дозволяє зробити однозначних висновків, в більшості випадків отримуються результати, що потребують додаткового дослідження, аналізу та обґрунтування.

Як показано на рис., науці відомі два основні підходи до оцінювання ймовірності банкрутства. Перший базується на фінансових даних і включає оперування кількісними індикаторами – фінансовими коефіцієнтами. Це багатофакторні регресійні моделі, враховують зміни в галузі фінансового управління та економіки, на ринках капіталів та інших факторів. Другий підхід до прогнозування банкрутства випливає зі статистики зміни показників збанкрутілих компаній і порівняння їх з відповідними даними досліджуваних організацій.

Проаналізуємо та наведемо у табл. 3.1 порівняльну характеристику найбільш поширених моделей прогнозування банкрутства підприємства, розрахунками за якими були проведені у розділі 2 [53].

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика моделей прогнозування банкрутства підприємства

Модель	Переваги	Недоліки
1	2	3
Двофакторна модель	Простота розрахунку; можливість застосування при проведенні зовнішнього аналізу на основі бухгалтерського балансу.	Не розглядається вплив показників, що характеризують ефективність використання ресурсів, ділову та ринкову активність та ін.; не розглядається облік галузевої та регіональної специфіки функціонування суб'єктів економіки.
Альтмана	Простота й можливість застосування за наявності обмеженої інформації; порівнянність показників; можливість поділу аналізованих компаній на потенційних банкрутів і не банкрутів; висока точність розрахунків.	Складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; обмеженість сфери застосування; заснована на застарілих даних; неврахування показників рентабельності

Продовж. табл. 3.1

1	2	3
Ліса	Простота і швидкість розрахунків; доступність необхідних для розрахунків даних; можливість оцінити фінансовий стан та спрогнозувати банкрутство.	Не пристосована до українських підприємств; створювалася з урахуванням західних особливостей розвитку; невідповідність методичних прийомів розрахунку показників фінансової звітності.
Таффлера	Спрощеність розрахунків та висока точність прогнозу ймовірності банкрутства компанії, що пов'язано зі значною кількістю проаналізованих компаній.	Обмеження сфери застосування; складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; використання застарілих даних.
Спрингейта	Показує достатній рівень надійності прогнозу, точність близько 90%.	Створена для підприємств США і Канади з метою оцінювання; немає галузевої та регіональної диференціації Z-рахунку; між змінними спостерігається досить висока кореляція.
Бівера	Використання показника рентабельності активів і винесення судження про терміни настання банкрутства підприємства.	Відсутність підсумкового коефіцієнта, складність інтерпретації підсумкового значення; залежність точності розрахунків від вихідної інформації; неможливість використання в українських умовах (не враховує українські особливості економіки).
Терещенка	Урахування специфіки діяльності суб'єктів; охоплення незначної кількості показників; доступність інформації, необхідних для розрахунку параметрів моделі.	Недостатній рівень обґрунтованості показників та їх нормативних значень; можливість застосування тільки для окремих підприємств; великий інтервал невизначеності.
Матвійчука	Значно вища точність діагностування банкрутств українських підприємств на підґрунті побудованої автором моделі, ніж із застосуванням розроблених раніше моделей	Виділення лише двох класів стану підприємства при побудові дискримінантної моделі не завжди достатньо для оцінки реальної фінансової ситуації.

Виконаний аналіз та узагальнення дозволили зробити висновок, що розглянуті методики прогнозування банкрутства зарубіжних авторів мають ряд істотних обмежень для їх використання на українських підприємствах. Вони не адаптовані до вітчизняної економіки і не враховують специфіку діяльності вітчизняних підприємств, а саме: особливості в системі бухгалтерського обліку та податковому законодавстві, вплив інфляції на формування показників діяльності підприємства, галузеву приналежність підприємства й ін.

Дискримінантна модель О. Терещенка має значні переваги над традиційними методиками, тому що розроблена з використанням вітчизняних статистичних даних, з урахуванням сучасної міжнародної практики та галузевих особливостей підприємств. Однак методика не є досконалою, отримання значень у межах від -0,8 до 0,51 зобов'язує виконувати додатковий аналіз для ідентифікації стійкості фінансового стану [53].

Також, модель Матвійчука є досить точною саме для українських підприємств. Її специфіка застосування на вітчизняних підприємствах заключається в тому, що зважаючи на ймовірність викривленої оцінки, важливим є завдання проведення аналізу фінансового стану компанії з позицій оцінювання часу, що залишається до її ймовірного банкрутства [54].

Зарубіжні дискримінантні моделі, як правило, позиціонуються як універсальні. Вони не містять чітких рекомендацій щодо того, для яких підприємств їх можна застосовувати найбільш ефективно, а для яких — взагалі не слід. Аналіз цих моделей свідчить про те, що вони спрямовані, насамперед, на прогнозування банкрутства великих і середніх підприємств, тому для малих підприємств застосування таких моделей є не завжди ефективним.

Деякі методики взагалі неможливо застосовувати для аналізу фінансового стану малих підприємств. Такі моделі спираються на показники, які або не відображаються у звітності малого підприємства (наприклад, Cash flow), або не є характерними для малого підприємства (наприклад, ринковий курс акцій).

Виділити одну з моделей як ту, що дає найточніший прогноз, складно. Однак модель О. О. Терещенка є найбільш оптимальною для застосування українськими підприємствами, оскільки була створена на основі аналізу діяльності саме вітчизняних підприємств.

Незважаючи на те, що всі моделі мають певні переваги та недоліки, їх можна й потрібно застосовувати комплексно й завчасно (навіть якщо підприємство функціонує добре і є рентабельним), завдяки цьому можна попередити проблеми й при відповідному менеджменті уникнути їх [55].

Для більш аргументованого прогнозу рекомендуємо комплексно використовувати одночасно декілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства, що дозволить значно збільшити ступінь вірогідності отриманих результатів.

Також, необхідно продовжити розроблення зі створення моделей, за допомогою яких в оцінюванні фінансового стану показників українських підприємств враховується більша кількість фінансових показників та специфіка різних галузей виробництва [56].

3.3. Розробка механізмів запобігання фінансовій кризі на підприємстві ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК»

Запровадження на підприємстві антикризового управління стає першочерговою необхідністю його функціонування у нестабільних умовах господарювання.

У науковій літературі наводяться різні інтерпретації визначення поняття «антикризового управління», які визначаються відповідно до напрямів дослідження науковців. Однак на нашу думку, беззаперечною є дефініція антикризового управління як комплексної системи своєчасного виявлення, попередження та запобігання кризовим процесам у діяльності підприємства,

яка має певний набір методів, прийомів та інструментів для вирішення поставлених завдань [57].

Науковці Коваленко О.В. і Галь С.В. визначають антикризове управління як систему своєчасних прийомів і методів, здатних попередити фінансову кризу і уникнути банкрутства [58].

Більш повне визначення «антикризового управління» пропонують Д.А. Довгань, С.К. Рамазанов, О.П. Степаненко та Л.А. Тимашова: «це система управління підприємством, яка має комплексний характер та спрямована на запобігання або усунення несприятливих для бізнесу явищ за допомогою використання всього потенціалу сучасного менеджменту, розробки і реалізації на підприємстві спеціальної програми, яка має стратегічний характер та дозволяє усунути тимчасові ускладнення, зберегти та помножити ринкові позиції за будь-яких обставин при опорі в основному на власні ресурси» [59, 60].

Москаленко Л.А. та Хринюк О.С. антикризове управління підприємством визначають як комплексну систему управління підприємством, що направлена на усунення можливих і наявних проблем в його діяльності шляхом розроблення і реалізації спеціальної програми з використанням всього потенціалу підприємства шляхом використання різноманітних принципів, форм та методів недопущення чи ліквідація кризових явищ [61].

Основною метою антикризового фінансового управління є швидке відновлення платоспроможності та відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства для уникнення його банкрутства. З урахуванням цієї мети на підприємстві розробляється спеціальна політика антикризового фінансового управління при загрозі банкрутства. Політика антикризового фінансового управління являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає в розробці і використанні системи методів попередньої діагностики загрози банкрутства і механізмів фінансового

оздоровлення підприємства, що забезпечують його захист від банкрутства [62].

Реалізація стратегії запобігання банкрутству полягає у такому:

1. Здійснення аналізу фінансового стану з метою уникнення кризи підприємства, а у разі виникнення кризи – для визначення масштабів кризи підприємства та формування системи цілей виходу підприємства із кризи, що відповідають його масштабам.

2. Розроблення стабілізаційної програми відповідно до цілей стратегії запобігання банкрутству та вибір і використання внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства щодо масштабів кризи, у разі необхідності – вибір ефективних форм санації.

Реалізація термінових заходів щодо поновлення платоспроможності і відновлення фінансової рівноваги здійснюється за рахунок внутрішніх резервів (реструктуризація активів, збільшення доходу, зниження витрат).

3. Контроль результатів розроблених заходів щодо відновлення платоспроможності підприємства та виведення його з кризового стану.

Виконання запропонованих заходів контролюється в системі контролінгу [63].

Крім того, як відзначає Н.А. Файнова, головне в стратегії запобігання банкрутства підприємства, у вирішенні проблем ліквідності і платоспроможності – це професійне управління оборотними коштами. З одного боку, це передбачає оптимізацію джерел оборотних коштів на основі виробленої стратегії, а з іншого – розміщення цих коштів між матеріальними активами, а також в сфері виробництва і сфері обігу.

Основна роль в системі антикризового управління відводиться широкому використанню механізмів фінансової стабілізації. Це пов'язано з тим, що успішне застосування цих механізмів дозволяє не тільки зняти фінансовий стрес загрози банкрутства, а й значною мірою позбавити підприємство від залежності використання позикового капіталу, прискорити темпи його економічного розвитку [64].

Варто відзначити, що за сучасних нестабільних умов господарювання є вкрай важливим запровадження на підприємствах системи антикризового управління, яка націлена на запобігання кризовим ситуаціям, усуненню проблем до того моменту, коли вони ще не набули незворотного характеру.

Ця система управління повинна також набувати своїх специфічних рис на кожному з управлінських рівнів і бути об'єднана спеціальною програмою стратегічного розвитку підприємства. Це дозволить своєчасно долати виникаючі тимчасові перешкоди, зберігати і збільшувати ринкові позиції за будь-яких зовнішніх (економічних, політичних, соціальних) умов, спираючись, в основному, на власні ресурси.

Таким чином, запровадження системи антикризового управління на підприємстві має на меті здійснення таких заходів:

- діагностики процесів і тенденцій, що призводять до кризових ситуацій;
- прогнозування виникнення, розвитку і ймовірних наслідків кризових ситуацій;
- здійснення антикризового супроводження (виявлення процесів та тенденцій, що призводять чи можуть призвести до кризових ситуацій);
- проведення завчасної підготовки на випадок виникнення надзвичайних ситуацій (анти- кризова профілактика);
- організації і координації ефективних дій для подолання надзвичайних кризових ситуацій та їх наслідків [57].

Антикризове управління включає два види управління: попереджуваче й кризове. Попереджуваче управління виникає при появі «слабких» сигналів про кризові ситуації й спрямоване на запобігання розвитку кризи. Кризове управління здійснюється при наявності кризових ситуацій на підприємстві. Найбільш несприятливою з точки зору підприємства кризовою ситуацією є його банкрутство. Банкрутство підприємств – це останній етап розвитку кризової ситуації [65].

Отже, можна сказати, що антикризове управління – це ефективний менеджмент, який дає можливість вивести підприємство з кризи. Також антикризове управління – це сукупність заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства і які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення [59].

Антикризовому управлінню підприємством притаманні ті ж функції, що і звичайному управлінню, проте кожна з них зазнає суттєвих змін відповідно до вимог антикризового управління.

Крім перерахованих функцій, при антикризовому управлінні великого значення набуває ще функція діагностики кризового стану підприємства, яка складається з таких етапів: моніторингу, експрес-діагностики та фундаментальної діагностики [66].

Основні принципи, на яких повинна базуватись система антикризового управління:

- а) рання діагностика кризових явищ діяльності підприємства;
- б) своєчасність реагування на різні кризові явища;
- в) адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його життєдіяльності;
- г) мобілізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи;
- д) забезпечення контролю за результатами розроблених заходів [61].

Відповідно до складових антикризового управління О.О. Шапурова пропонує виділити основні групи цілей антикризового управління:

- організаційні;
- маркетингові;
- фінансові;
- виробничі;
- кадрові (рис. 3.2)

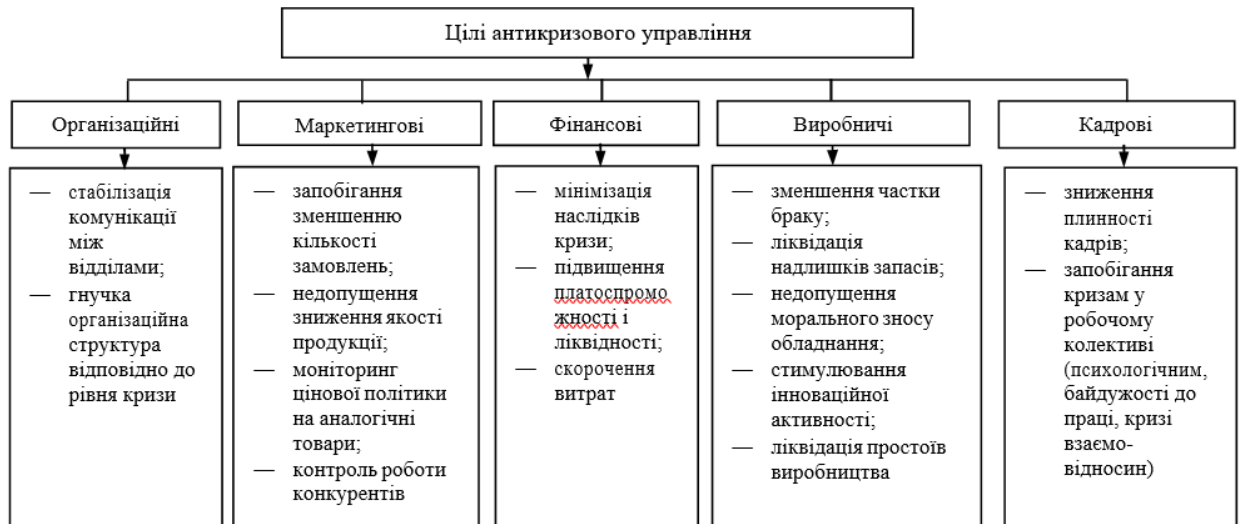

Рис. 3.2 Цілі антикризового управління

Автор Шапурова О.О. [66-67] серед основних принципів антикризового управління виділяє:

- принцип постійної готовності до реагування. Постійне реагування на внутрішні та зовнішні прояви криз дає змогу зміцнювати конкурентну позицію підприємства та підвищувати його потенціал;
- принцип превентивності дій. Реалізація цього принципу забезпечує ранню діагностику передкризового стану підприємства та своєчасне використання можливостей нейтралізації кризи;
- терміновість реагування на окремі кризові явища в діяльності підприємства. Що раніше будуть включені антикризові механізми по кожному виявленому кризовому явищу, то більшими є можливості щодо відновлення порушеної рівноваги господарської діяльності підприємства;
- диференціація індикаторів кризових явищ за рівнем їх небезпеки для підприємства. Антикризовий менеджмент використовує в процесі діагностики банкрутства підприємства значний арсенал індикаторів його кризового розвитку. Ці індикатори фіксують різні аспекти діяльності підприємства, характер яких з позиції генерування загрози банкрутства неоднозначний, у зв'язку з чим виникає необхідність їх групування за рівнем небезпеки для стабільного розвитку підприємства;

- адекватність реагування підприємства на міру реальної загрози його рівноваги. Застосування окремих механізмів нейтралізації загрози банкрутства повинне базуватися на визначенні реального рівня цієї загрози і бути адекватним цьому рівню. У протилежному випадку або не буде досягнуто очікуваного ефекту, або підприємство понесе невиправдано високі витрати;
- максимально повна реалізація внутрішніх можливостей виходу підприємства з кризового стану. В боротьбі із загрозою банкрутства, особливо на ранніх стадіях її діагностики, підприємство повинне розраховувати виключно на внутрішні можливості;
- використання в разі необхідності відповідних форм санації підприємства для запобігання його банкрутству. Якщо загрозу банкрутства діагностовано лише на пізній стадії і має катастрофічний характер, а механізми внутрішньої її реалізації не дають змоги досягти необхідного ефекту щодо відновлення рівноваги підприємства, воно повинне ініціювати свою санацію, вибравши для цього найбільш ефективні її форми [66,67].

На сучасному етапі розвитку антикризового управління виділяють дві групи проблем: функціональні та системні. Відповідно до такого поділу, доцільно розрізняти та формувати два напрями розробки методів антикризового управління:

- а) функціональні методи, спрямовані на вирішення кризи через внесення змін у певні дії менеджерів і персоналу підприємства;
- б) системні методи, завдання яких полягає у вирішенні кризи шляхом корінної реструктуризації підприємства [66].

В свою чергу, автори Л.А. Москаленко, О.С. Хринюк пропонують всі методи антикризового управління поділити на дві групи – тактичні та стратегічні, де серед тактичних методів перш за все виділяють санацію та даунсайзинг. Застосування цих методів спрямовано на швидке покращення фінансових показників підприємства, тобто подолання наслідків кризи. Проте у більшості випадків цих методів недостатньо для усунення основної причини кризового стану – неефективної системи управління. А це потребує

використання заходів більш тривалої дії. Результати застосування стратегічних методів підприємство відчуває, як правило, не одразу, проте вони змінюють сутність бізнесу, його якісні характеристики, такі, як конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, інноваційність тощо. Вибір тих чи інших методів залежить від причини, глибини кризи та прийнятих підходів до антикризового менеджменту на підприємстві [61].

Що стосується етапів антикризового управління підприємством, то вони представлені на рис. 3.3.

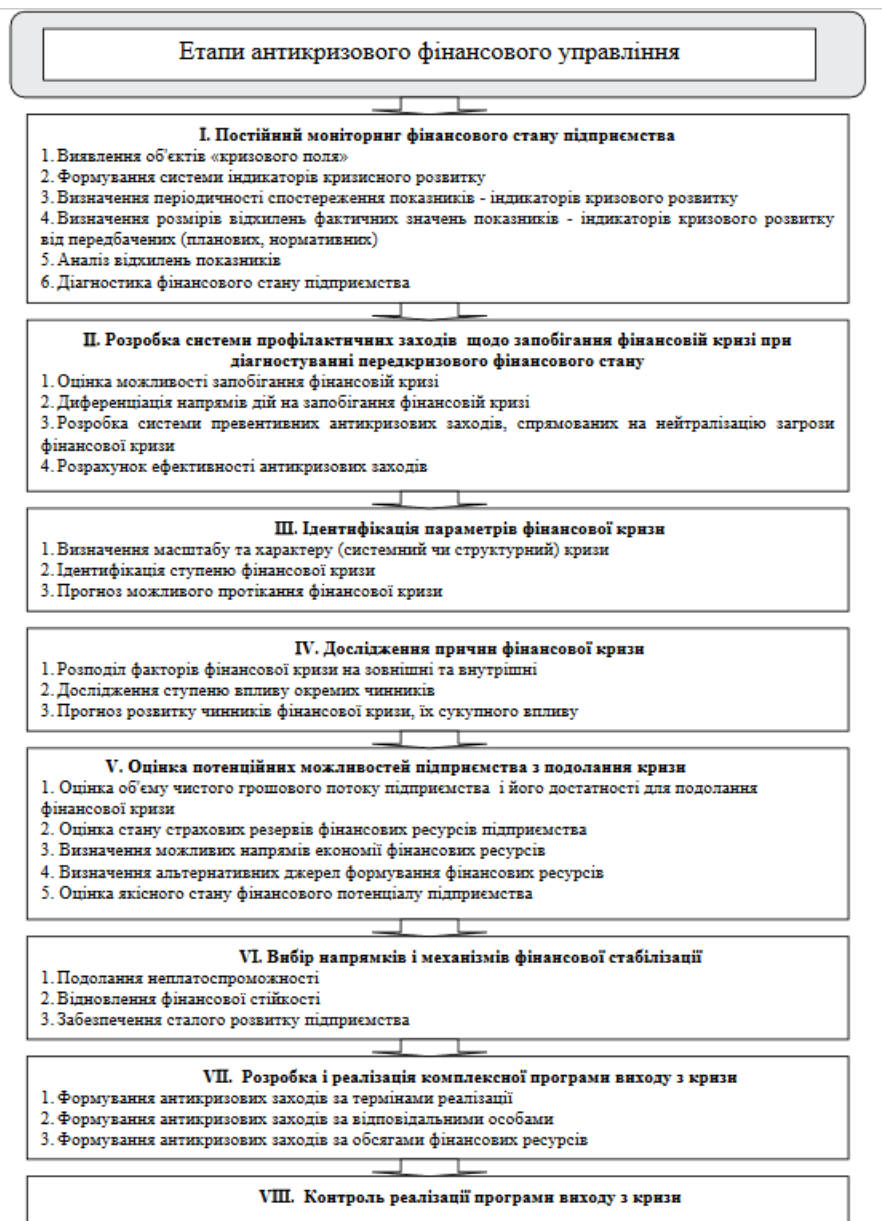

Рис. 3.3 Етапи антикризового управління [68]

Антикризове управління вважається ефективним, коли вдалося уникнути кризи. Ефективність антикризового управління обумовлюється сумісним впливом таких найважливіших факторів (рис. 3.4) [69].

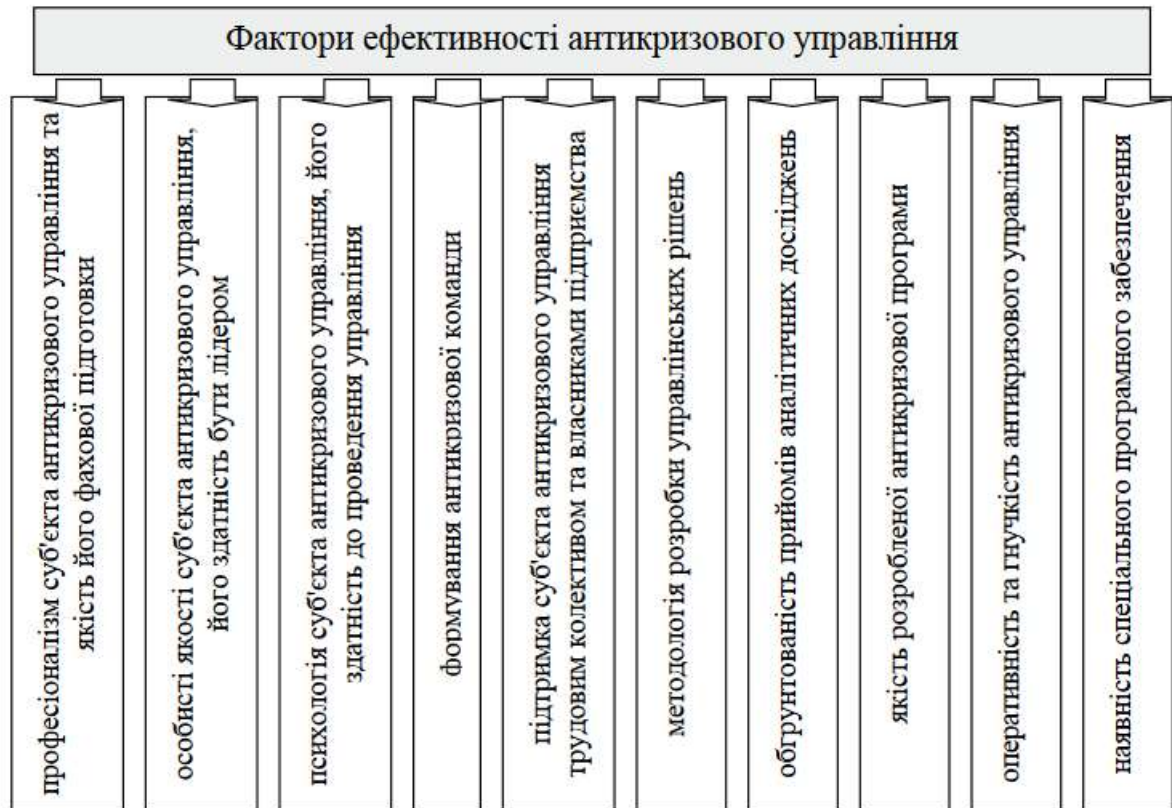

Рис. 3.4 Фактори ефективності антикризового управління [69]

Розробка механізмів антикризового управління підприємством в умовах нестабільного економічного середовища є актуальною, але вимагає ретельного і глибокого дослідження. Для цього спочатку необхідно визначити, які фактори впливають на виникнення кризових явищ на підприємстві та можуть призвести його до банкрутства.

Таким чином, усвідомлюючи проблеми підприємства і знаючи шляхи їх подолання, можна здійснювати антикризове управління підприємством і мати позитивні результати навіть тоді, коли підприємство знаходиться у стані глибокої кризи [60].

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Тема магістерської дипломної роботи «Експрес-оцінка фінансового стану підприємства як передумова ефективного управління ним» передбачає не лише проведення досліджень та розрахунків в сфері фінансів, а й виконання робочих обов'язків в офісному приміщенні, яке обладнано персональними комп'ютерами (далі ПК) з візуальними дисплейними терміналами (далі ВДТ). Саме тому необхідно розглянути заходи щодо безпеки на робочому місці, виробничої санітарії, гігієни праці і пожежної безпеки для офісу ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК».

4.1. Аналіз потенційних небезпек

Згідно проведеного аналізу робочого місця працівника, його посадових обов'язків фахівця та наявної техніки, у приміщенні офісу ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК», були виявлені такі небезпечні та шкідливі виробничі фактори, які можуть бути причиною травм або погіршення здоров'я фахівців:

- можливість ураження електричним струмом, при виконанні посадових обов'язків внаслідок порушення правил з електробезпеки або помилкових дій персоналу, що може призвести до електротравм різного ступеню важкості або навіть до летального наслідку;
- механічне травмування внаслідок нераціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;
- підвищене нервово-психічне навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі,

керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів та помилкових дій;

- оскільки робота користувача ПК вимагає тривалого статичного напруження м'язів спини, шиї, рук і ніг тому не раціональна або неправильна конструкція, організація та обладнання комп'ютеризованого робочого місця не забезпечує правильного та комфортного положення при роботі за комп'ютером, що може привести до швидкої втоми, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності та кістково-м'язовим порушенням;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до помилкових дій, погіршення зору або ефекту засліплення;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях (підвищена або знижена температура, вологість і рухливість повітря), у зв'язку з відсутністю, хибним вибором та використанням не якісних або нераціональних систем вентиляції, кондиціонування повітря, приводить до підвищеної стомлюваності, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності, а також може бути причиною простудних захворювань;

- неправильні або нераціональні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, внаслідок не своєчасного оповіщення, неякісної підготовки персоналу правилам дій в умовах надзвичайних ситуацій або якісної організації дій персоналу керівництвом, призводять до паніки, невинуватених травм та загибелі людей;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або

відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі, а як наслідок може бути причиною опіків та травм різного ступеню важкості або навіть летального наслідку, а також значних матеріальних збитків;

- «синдром професійного вигорання», що характеризується хронічною перевтомою через виконання своїх професійних обов'язків. Людина при цьому не здатна врівноважувати особистий і робочий час;

- пряма і відбита від екрана ПК блескність, що призводить до роздратованості та повільного процесу роботи;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними

терміналами електронно-обчислювальних машин» [73], «Правил улаштування електроустановок» (далі – «ПУЕ»), ДСТУ Б В.2.5-82:2016 «Електробезпека в будівлях і спорудах [74]. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом», НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок» [75], НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» та буде використовуватися згідно вимог НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» (далі – «ПБЕЕ») [76], НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів» (далі – «ПБЕЕС») та НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями» [77].

Згідно «ПУЕ», за ступенем небезпеки ураження електрострумом, офісне приміщення належить до 1-го класу, тобто є приміщенням без підвищеної небезпеки, у якому відсутні умови, що створюють підвищену та особливу небезпеку [74].

Згідно глави 1.7 – «Заземлення і захисні заходи від ураження електричним струмом» – «ПУЕ», обладнання офісу має основну ізоляцію струмовідних частин, яка забезпечує захист від прямого дотику та подвійну, яка складається з основної та додаткової ізоляції, для забезпечення захисту від ураження електричним струмом у разі пошкодження основної ізоляції [74].

Відповідно до вимог п. 6.7.4. НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» усі доступні для доторкання металеві деталі електрообладнання у приміщенні з ПК, які можуть опинитись під напругою, у випадку пошкодження ізоляції, з'єднані з заземлюючим пристроєм [77].

Оскільки офісне приміщення за ступенем небезпеки ураження електрострумом належить до 1-го класу, тому відповідно до вимог п. 6.7.6 НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» та додатку №1 до НПАОП 40.1-1.01-97 «ПБЕЕ» користувачі ПК пройшли інструктаж з електробезпеки з оформленням в журналі інструктажу та мають I групу з електробезпеки [77].

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неухважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж 6,0 м², а об'єм не менше ніж 20,0 м³). Поверхня підлоги є рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями [73].

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

З метою запобігання професійного «вигорання» необхідно робити паузи, давати можливість відпочивати собі та не намагатися виконати всі робочі обов'язки одразу.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень робочі місця користувачів ПК у офісному приміщенні відповідають ергономічним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності згідно з ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» [73].

Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600-1400 мм, глибина – 800-1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на відстані витягнутої ноги – 650 мм.

Щоб запобігти прямій та відбитій від екрана ПК блескості, необхідно правильно розташовувати комп'ютери в офісному приміщенні. Таким чином, щоб на екран не потрапляло пряме сонячне проміння та світло від ламп.

Для запобігання надмірного шуму керівництву підприємства потрібно продумати розташування оргтехніки таким чином, щоб вона не заважала працівникам. Також, техніку потрібно регулярно здавати на обслуговування.

4.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в

умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні обладнаному ПК з екранним пристроєм (далі – «ЕП»), згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення [73].

Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які орієнтовані на південь і забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 4 \times 3,5 \times 3,8$ м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт} \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

L/h – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{3,5}{(3,8 - 0,8) \cdot 1,4} = 1 \text{ шт}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильників $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м} \quad (4.2)$$

де: В – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\max} = \frac{3,5}{1} = 3,5$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)} \quad (4.3)$$

де: А – довжина приміщення, м;

В – ширина приміщення, м;

Н – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{4 \cdot 3,5}{(3,8 - 0,8) \cdot (4 + 3,5)} = 0,62 \text{ м}$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення дорівнює $\eta = 31\%$.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

А – довжина приміщення, м;

В – ширина приміщення, м;

K_3 – коефіцієнт запасу;

Z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 4 \cdot 3,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,31} = 20864,5$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні

N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

$$N_{cv}^* = \frac{4 \cdot 3,5}{3,5^2} = 1 \text{ шт}$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла $\Phi_{\text{л}}^*$:

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{\text{л}}^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{cv}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_{\text{л}}^* = 1 \cdot 2 = 2$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{20864,5}{2} = 10432,3$$

8. Вибрати тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи $\Phi_{\text{л}}$ (таблиця 6), і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{\text{л}}^*$ та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи $\Phi_{\text{л}}$):

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}} \quad (4.8)$$

$$m = \frac{10423,5}{2850} = 3,65$$

9. Визначити оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні:

$$N_{\text{св}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт} \quad (4.9)$$

де: $N_{\text{св}}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{\text{св}} = 1 \cdot 3,65 = 3,65 = 4 \text{ шт.}$$

10. Визначити фактичну кількість ламп у приміщенні $N_{\text{л}}$:

$$N_{\text{л}} = N_{\text{св}} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: $N_{\text{св}}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_{\text{л}} = 4 \cdot 2 = 8 \text{ шт}$$

11. Визначити загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{\text{л}} \cdot N_{\text{л}} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z} \quad (4.11)$$

де: $\Phi_{\text{л}}$ – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

$N_{\text{л}}$ – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{2850 \cdot 8 \cdot 0,31}{4 \cdot 3,5 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 327,8 \text{ лк}$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 327,8 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 4 світильників типу ЛПО.

Неправильне проектування або несправність систем опалення, вентиляції та кондиціонування в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови для приміщенні з комп'ютеризованими робочими місцями – температура, відносна вологість та швидкість переміщення повітря цілком відповідають вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» [78]. Роботи у приміщенні з ПК, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування», з метою забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в офісному приміщенні обладнаному ПК з ЕП передбачена система централізованого водяного опалення з радіаторами, а на теплий період передбачений побутовий кондиціонер [79].

З метою забезпечення необхідного повітрообміну у приміщенні офісу передбачена система механічної припливно-витяжної вентиляції (методом рекуперації), яка забезпечує 3-кратний обмін повітря за годину.

Оптимальні рівні позитивних ($n+$) і негативних ($n-$) іонів у повітрі офісного приміщення з ЕП відповідають вимогам додатку 3 ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» і становить: $n+ = 1500-30000$ (шт. на 1 см^3); $n- = 3000-5000$ (шт. на 1 см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечують за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

4.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях

4.4.1. Заходи з пожежної безпеки

Заходи по забезпеченню пожежної безпеки для приміщення офісу обладнаного ПК з ВДТ розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-14 «Правил пожежної безпеки в Україні» [80].

Горінням називається складний фізико-хімічний процес взаємодії горючої речовини та окислювача, який супроводжується виділенням тепла та випромінюванням світла.

Процес горіння призводить до пожежі.

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі.

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

– згідно ДСТУ EN2:2014 «Класифікація пожеж (EN2:1992, EN2:1992/A1:2004, IDT)» у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів –А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000В) [81];

– відповідно до вимог ДСТУ БВ.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною безпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної безпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали [82].

Оскільки офісне приміщення обладнане ПК з ВДТ належить до категорії «Д» з пожежної безпеки, тому відповідно до вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості [83].

Обладнання, силові та освітленні мережі офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ відповідають вимогам пожежної безпеки, оскільки виконані відповідно до вимог НПА ОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», та мають ступінь захисту ізоляції обладнання IP44 яка відповідає класу пожежанебезпечної зони П-Па до якої належить приміщення [75].

В приміщенні офісу класом пожежі А (Е), категорією приміщення Д та площею 14 м² передбачені первинні засоби пожежогасіння, а саме

встановлений 1 вуглекислотний вогнегасника місткістю 3 літри (з розрахунку один вогнегасник с величиною заряду вогнегасної речовини 3кг. і більше, на 20 м2 площі приміщення). Також через неможливість перебування персоналу в офісі цілодобово передбачені комбіновані датчики, які реагують на виділення диму та підвищення температури та передають сигнал на пульт пожежної охорони.

4.4.2. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій

Для організації робіт щодо ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійних лих утворюються Державні комісії з надзвичайних ситуацій - ДКНС. ДКНС діють при Кабінеті міністрів країни, в областях, містах, регіонах як на постійній основі, так і у випадку виникнення НС. До їх функцій входить забезпечення постійної готовності до дій аварійно-рятувальних служб, контроль за розробкою та реалізацією заходів з попередження можливих аварій і катастроф. Усі завдання з ліквідації НС виконуються по черзі у максимально короткі строки.

У першу чергу вирішуються завдання щодо термінового захисту населення, запобігання розвитку чи зменшення впливу НС і завдання з підготовки та виконання рятувальних та інших невідкладних робіт. З цією метою виконуються:

- сповіщення населення про небезпеку чи загрозу безпеки;
- евакуація людей та тварин із небезпечних зон, використання засобів профілактики захворювань, травматизму, надання медичної та іншої допомоги;
- локалізація аварій, зупинка чи зміна технологічного процесу, попередження і гасіння пожеж;
- приведення в готовність органів управління, сил і засобів для рятувальних робіт, ведення розвідки в осередках ураження, оцінка ситуації, що склалася.

Рятувальні та інші невідкладні роботи починаються одразу ж у міру готовності сил та засобів для їх проведення, ведуться безперервно з необхідною заміною рятівників і ліквідаторів при дотриманні техніки безпеки та заходів перестороги.

Наступними, вирішуються завдання щодо забезпечення життєдіяльності населення в районах, що постраждали внаслідок аварії, катастрофи чи стихійного лиха.

Проводиться відновлення зруйнованого житла, спорудження тимчасових будівель (намети, землянки, навіси тощо), відновлення енерго- та водозабезпечення, ліній зв'язку, об'єктів комунального обслуговування. Також здійснюються санітарне очищення осередку ураження, забезпечення людей продуктами харчування, предметами першої необхідності та ін. Одночасно розпочинаються роботи з відновлення функціонування уражених об'єктів.

Багато видів НС можна прогнозувати, що дає можливість завчасно спланувати основні заходи з ліквідації їх наслідків. Проведення робіт за підготовленим планом (відкорегованими згідно з реальною ситуацією) дозволить значно прискорити ці роботи, зменшити масштаб наслідків аварії, катастрофи.

Сутність рятувальних та інших невідкладних робіт — це усунення безпосередньої загрози життю та здоров'ю людей, відновлення життєзабезпечення населення, запобігання або значне зменшення матеріальних збитків. Рятувальні та інші невідкладні роботи включають також усунення пошкоджень, які заважають проведенню рятувальних робіт, створення умов для наступного проведення відновлювальних робіт. РІНР поділяють на рятувальні роботи і невідкладні роботи.

До рятувальних робіт відносяться:

- розвідка маршруту руху сил, визначення обсягу та ступеня руйнувань, розмірів зон зараження, швидкості і напрямку розповсюдження зараженої хмари чи пожежі;

- локалізація та гасіння пожеж на маршруті руху сил та ділянках робіт;
- визначення об'єктів і населених пунктів, яким безпосередньо загрожує небезпека;
- визначення потрібного угруповання сил і засобів запобігання і локалізації небезпеки;
- пошук уражених та звільнення їх з-під завалів, пошкоджених та палаючих будинків, із загазованих та задимлених приміщень;
- розкриття завалених, захисних споруд та рятування з них людей;
- надання потерпілим першої допомоги та евакуація їх (при необхідності) у лікувальні заклади;
- вивіз або вивід населення із небезпечних місць у безпечні райони;
- організація комендантської служби, охорона матеріальних цінностей і громадського порядку;
- відновлення життєздатності населених пунктів і об'єктів;
- пошук, розпізнавання і поховання загиблих;
- санітарна обробка уражених;
- знезараження одягу, взуття, засобів індивідуального захисту, територій, споруд, а також техніки;
- соціально-психологічна реабілітація населення.

До невідкладних робітвідносяться:

- прокладання колонних шляхів та улаштування проїздів (проходів) у завалах та на зараженій території;
- локалізація аварій на водопровідних, енергетичних, газових і технологічних мережах;
- ремонт та тимчасове відновлення роботи комунально-енергетичних систем і мереж зв'язку для забезпечення рятувальних робіт;
- зміцнення або руйнування конструкцій, які загрожують обвалом і безпечному веденню робіт;

Рятувальні та інші невідкладні роботи здійснюються у три етапи.

На першому етапі вирішуються завдання:

- щодо екстреного захисту населення;
- з запобігання розвитку чи зменшення впливу наслідків;
- з підготовки до виконання РІНР.

Основними заходами щодо екстреного захисту населення є:

- оповіщення про небезпеку;
- використання засобів захисту;
- додержання режимів поведінки;
- евакуація з небезпечних у безпечні райони;
- здійснення санітарно-гігієнічної, протиепідемічної профілактики і

надання медичної допомоги;

- локалізація аварій;
- зупинка чи зміна технологічного процесу виробництва;
- попередження (запобігання) і гасіння пожеж.

На другому етапі проводяться:

- пошук потерпілих;
- витягання потерпілих з-під завалів, з палаючих будинків,

пошкоджених транспортних засобів;

- евакуація людей із зони лиха. аварії, осередку ураження;
- надання медичної допомоги;
- санітарна обробка людей;
- знезараження одягу, майна, техніки, території;
- проведення інших невідкладних робіт, що сприяють і

забезпечують здійснення рятувальних робіт.

Для ліквідації наслідків хімічного зараження та проведення рятувальних робіт у першу чергу залучаються санітарні дружини, зведені загони (команди, групи), команди (групи) знезараження, формування механізації. Спочатку в осередок вводяться санітарні дружини, формування радіаційного і хімічного захисту, охорони громадського порядку та ін.

Особовий склад формувань забезпечується засобами індивідуального захисту, антидотами, індивідуальними протихімічними пакетами та підготовляються до порядку дій в осередку ураження.

В осередку хімічного ураження, перш за все, надається допомога потерпілим (ураженим), проводиться відбір за складністю поранення та організовується евакуація в медичні установи. Осередок ураження оточується - здійснюється знезараження місцевості, транспорту, споруд, а також санітарна обробка особового складу формувань і населення. В першу чергу, надягаються протигази на уражених, їм надається перша медична допомога, вводяться антидоти.

Формування знезаражування дегазують проїзд та переходи, територію, споруди, техніку, чим забезпечують дії інших формувань, а також виведення населення із осередку хімічного ураження.

Необхідно завжди пам'ятати, що при проведенні рятувальних робіт в осередку хімічного ураження можливий застій зараження повітря в підземних спорудах, приміщеннях, парках, закритих дворах, а також розповсюдження його по трубопроводах та тунелях. Тому після завершення рятувальних робіт або заміни формувань направляються на пункти спеціальної обробки. Пункти спеціальної обробки розгортаються на незараженій території (місцевості) та поблизу маршрутів виходу формувань і населення [72].

Таким чином, у цьому розділі розглянуто аналіз потенційних небезпек, що можуть вплинути на здоров'я працівників в кабінеті (офісному приміщенні) адміністративної будівлі ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК».

Заходи по забезпеченню безпеки, заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці, заходи з пожежної безпеки (в приміщенні офісу класом пожежі А (Е), категорією приміщення Д та площею 14 м² передбачені первинні засоби пожежогасіння, а саме встановлен один вуглекислотний вогнегасник місткістю 3 літра. Також через неможливість перебування персоналу в офісі цілодобово передбачені комбіновані датчики, які реагують на виділення диму та підвищення температури та передають сигнал на пульт

пожежної охорони), заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях, а саме особливості проведення рятувальних та інших невідкладних робіт при ліквідації наслідків виробничих аварій і катастроф.

ВИСНОВКИ

Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств та інших суб'єктів ринку в підготовці та прийнятті управлінських рішень. Ефективність цих рішень багато в чому залежить від об'єктивності, своєчасності та всебічності оцінювання існуючого й очікуваного фінансового стану підприємства.

Оцінювання фінансового стану підприємства становить інтерес для широкого кола суб'єктів ринку:

- підприємства, яке хоче знати неупереджену думку про свою діяльність і розробити заходи щодо її поліпшення;
- інвесторів, заінтересованих в ефективності та прийнятній ризиковості інвестування своїх коштів;
- кредиторів і постачальників, які бажають впевнитись у платоспроможності підприємства;
- партнерів по бізнесу, які прагнуть встановити з підприємством стабільні й надійні ділові відносини (постачальники, споживачі, транспортувальники, страхові групи та ін.);
- сторонніх щодо підприємства структур (так, Державна податкова адміністрація бажає впевнитись у спроможності підприємства сплачувати податки, профспілки – у стабільності зайнятості працівників і здатності своєчасно виплачувати заробітну плату, благодійні організації – у потенційній спроможності підприємства допомагати).

Таким чином, фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійна реалізація послуг.

Інформацію, яка використовується для аналізу фінансового стану підприємств, за доступністю можна поділити на відкриту та закриту (таємну). Інформація, яка міститься в бухгалтерській та статистичній звітності, виходить за межі підприємства, а отже є відкритою.

В дипломній роботі було досліджено теоретичні та практичні аспекти оцінки фінансового стану підприємства на прикладі діючого вітчизняного підприємства – ТОВ «СІЧ-ЛОГІСТИК».

В ході дослідження було виявлено, що основні засоби підприємства майже не оновлюються; фінансова стійкість підприємства в цілому є задовільною; показники ліквідності підприємства свідчать про ліквідний баланс підприємства; показники ділової активності свідчать про те, що у підприємства збільшується дебіторська заборгованість, а отже можна зробити висновок про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців та їх неплатоспроможність.

В цілому, майже за всіма моделями ймовірність банкрутства у підприємства ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" досить низька. Лише за моделлю Ліса та Терещенка у 2017-2019 роках підприємству загрожувало банкрутство.

Отже, ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" не можна вважати абсолютно фінансово стійким, проте й реальна загроза стати банкрутом відсутня. Найбільш вразливим підприємство було у 2017 році.

Власні обігові кошти у ТОВ "СІЧ-ЛОГІСТИК" збільшуються протягом досліджуваного періоду. Це дає змогу підприємству не лише платити поточні борги, а й розширити виробництво.

Якщо розглядати коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування) поза рамками моделей банкрутства, то можна зробити

висновок, що показник не досягає нормативного значення за досліджуваний період, більше того, має негативну тенденцію. Це говорить про те, що заборгованість недостатньо забезпечена власними коштами.

Коефіцієнт фінансової стійкості також не відповідає нормативному значенню, що свідчить про незначну частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі.

Аналіз показників ліквідності показав, що підприємство не завжди може розрахуватися найліквіднішими активами за своїми негайними зобов'язаннями. Також, потрібно звернути увагу на те, що кредиторська заборгованість перевищує дебіторську.

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- збільшення виручки від реалізації;
- продажу частини основних фондів;
- рефінансування дебіторської заборгованості.

Для покращення фінансового стану підприємства повинно нарощувати обсяги реалізації послуг, підвищувати продуктивність праці працівників, захопити якомога більшу частку на ринку, розширювати асортимент послуг і підвищувати їх якість, зменшувати витрати, з максимальною віддачею використовувати усі види ресурсів, грамотно будувати договірні відносини з постачальниками та покупцями, вести раціональну цінову політику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. № 22
Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Гриньова В. М. Фінанси підприємств: навчальний посібник. Харків: Інжек, 2004. 432.
3. Фінансовий менеджмент: підручник / А. М. Поддєрьогін та ін. Київ: КНЕУ, 2005. 536.
4. Фінансово – економічний аналіз діяльності підприємств/підготував М.Я.Коробов. Київ: Знання, 2012. 294.
5. Економічний аналіз: навчальний посібник / М.А. Болюх та ін.; під. ред. М.А.Болюха. Київ: КНЕУ, 2001. 540.
6. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 612.
7. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / подготовил В.В.Ковалев. Москва: Финансы и статистика, 2005. 540.
8. Фінанси підприємств: підручник / А.М.Поддєрьогін та ін.; під. ред. А.М.Поддєрьогіна. Київ: КНЕУ, 2006. 552.
9. Ковалевська А., Асєєв С. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнесінформ*.-2012.№3.С.163-169.
10. Збірник лекцій. Фінансовий аналіз. Режим доступу: <https://d-learn.pnu.edu.ua/data/users/7519/materialy%20do%20lekciy%20%204.pdf> (дата звернення 25.11.2020).
11. Мішура В., Спіцин В. Економічна сутність, аналіз та оцінка фінансового стану підприємства. *Научный вестник ДГМА*. 2017.№3. С.25.

12. Балаклицька М. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність. 2016. ХНЕУ. №. С. 46-49.
13. Черниш С. Діагностика фінансового стану підприємства. Економічна діагностика підприємств. ЧПІБ. 2010. №. 5 С. 11-19.
14. Довбня С.Б., Ігнашкіна Т.Б., Гончарук О.В. Економічна діагностика: навчальний посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2012. 115.
15. Фінансова діагностика. Режим доступу: http://internal.khntusg.com.ua/fulltext/PAZK/UCHEBNIKI/fin_giagnostika.pdf (дата звернення: 01.11.2020).
16. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2000. 416
17. Показники ділової активності підприємства. Режим доступа: <https://fin-admin.com/ua/fnansovij-analz/40-pokazniki-lkvdnost.html> (дата звернення: 20.10.2020)
18. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 328.
19. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навчальний посібник. Київ: Знання, 2006. 350.
20. Фінанси підприємств: підручник / А.М.Поддєрьогін та ін.; під. ред. А.М.Поддєрьогіна. Київ: КНЕУ, 2005. 536.
21. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2015. 460.
22. Введение в финансовый менеджмент/ подготовил В.В.Ковалев. Москва: Финансы и статистика, 2001. 768.
23. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 554.
24. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс/ И.А.Бланк. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 656.

25. Огай М., Романчук Н. Освітні траєкторії населення та їх вплив на професійну мобільність. Україна: аспекти праці. - 2014. № 5. С. 20-27.
26. Обущак Т. А. Методологічні принципи управління фінансовим станом торговельного підприємства . *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. –2008. N 5.С. 41-49
27. Електронний ресурс: стаття з журналу Феценко О.П. Управління фінансовим станом корпорацій: сутність та принципи організації. Ефективна економіка, 2016. №12. Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5344> (дата звернення: 25.09.2020).
28. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2007. 307.
29. Городня Т.А., Мойсеєнко І.П. Економічна та фінансова діагностика: навчальний посібник. Львів: Магнолія, 2014. 282
30. Загорна Т.О. Економічна діагностика: навчальний посіб. Київ: ЦУЛ, 2007. 400.
31. Загірняк М.В., Перерва П.Г., Маслак О.І. Економіка підприємств: навчальний посібник. Частина 1. Кременчук: Кременчуцька міська друкарня, 2015. 736.
32. Методи аналізу настання банкрутства на підприємстві. Режим доступу: <https://naub.ua.edu.ua/2015/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D1%83-%D0%B9%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/> (дата звернення: 27.09.2020)
33. Боронос В.Г. Управління фінансовою санацією підприємств: навчальний посіб. Суми: СумДУ, 2010. 437.
34. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 412.

35. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Полтава : ПДАА, 2016. 430.
36. Універсальна дискримінантна модель. Вікіпедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C (дата звернення: 05.11.2020)
37. Матвійчук А.В. Діагностика банкрутства . *Економіка України*. – 2010. № 4. С. 20-28
38. Таранюк К.М. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/73896.doc.htm (дата звернення 25.10.2020).
39. Смачило В.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств Економічний простір: Збірник наукових праць. 2008. №20/2. С. 35 – 40.
40. Карпенко В.Г. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. *Економіка. Держава*. – 2008. №45. С.61-62.
41. Марищенко Т.О. Фінансовий менеджмент в умовах антикризового управління підприємством. *Економіка. Держава*. – 2010. №43. С. 182-186.
42. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. – 2009. №9. С. 92-100.
43. Рудницька О.М. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств . *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*.– 2009. № 639. С. 132-138.
44. Фридинський В.О. Фінансова санація підприємства . *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. – 2011. № 8. С. 79-83.
45. Городинська Д.М. Економічна стійкість підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. – 2008. №10(42). С. 141-146.

46. Мороз Е.Г. Економічні особливості застосування факторингу в Україні. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*: – 2010. № 3. С. 47-57.
47. Лойко В. В. Система управління витратами промислового підприємства. *International scientific journal*. - 2016. № 1(2). С. 59-62.
48. Ткаченко І. П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення . *Ефективна економіка*. – 2012. № 3. С. 24–28.
49. Діденко Є.А. Шляхи підвищення платоспроможності вітчизняних підприємств торгівлі. Режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2406> (дата звернення: 20.09.2020)
50. Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия: учебное пособие . Москва: Московская финансово-промышленная академия, 2004. – 61 с.
51. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.
52. Ван Хорн Д. Основы финансового менеджмента: монографія. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2008. 1232 с.
53. Повстенюк Н.Г. Методи діагностики банкрутства підприємство у сучасних умовах. *Гроші, фінанси та кредит*. Вінниця: ВННІЕ. – 2015. №4. С.38-40.
54. Погребняк С. Порівняльний аналіз методик оцінки ймовірності банкрутства в системі антикризового управління на підприємстві. *Бізнесінформ*.-2014.№7.С.63-69.
55. Янковець Т.М., Чернюк Ю.В. Порівняння сучасних моделей діагностики ймовірності банкрутства підприємства: закордонний та вітчизняний досвід. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. – 2016. №20. С.55-75.
56. Тимошук О.Л., Дорундяк К.М. Оцінювання ймовірності банкрутства підприємств за допомогою дискримінантного аналізу та

нейронних мереж. *Системні дослідження та інформаційні технології*. – 2018. № 2. С.22-33.

57. Гук О.В. Антикризіву управління як спосіб запобігання банкрутству підприємства. *Економіка: реалії часу*. – 2015. №6. С.22-27.

58. Коваленко О.В. Методи антикризового управління підприємством. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*. – 2014. Вип. 8. С.107-114.

59. Довгань Д.А. Антикризіву управління як спосіб запобігання та упередження неплатоспроможності корпорації . *Вісник Чернівецького торговельно- економічного інституту. Економічні науки*. – 2013. Вип. 3. С. 152-156.

60. Рамазанов С.К. Технології антикризового управління: монографія . Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. 192 с.

61. Москаленко Л.А. Методи антикризового управління підприємством . *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. – 2011. Вип. 5. С. 114-118.

62. Ларионова О.А. Основы антикризисного управления: учебное пособие. Москва: ГУП Издательство «Нефть и газ» РГУ нефти и газа, 2007. 203 с.

63. Боронос В.Г. Управління фінансовою санацією підприємств: навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 437 с.

64. Файнова Н.А. Диагностика банкротства и антикризисное управление на предприятии. *Молодой ученый*. – 2013. № 11. С. 488-490.

65. Бондар М.І. Оцінка ймовірності фінансової неспроможності та банкрутства підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. – 2008. № 5. С. 20-25.

66. Шапурова О.О. Сутність, завдання та принципи антикризового управління. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво: зб.наук.праць*. - 2009. № 1. С. 228-232.

67. Шапурова О.О. Політика антикризового управління при загрозі банкрутства . *Актуальні проблеми економіки: науково-економічний журнал* – 2008. № 8. С. 147-153.
68. Ахновська І. О. Антикризове управління підприємством в умовах нестабільного економічного середовища. *Молодий вчений*. – 2015. № 2. С.35-39.
69. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. Київ, 2000. 390 с.
70. Скоробогатько А.О. Характеристика структур управління. Режим доступу: www.library.if.ua (дата звернення 30.11.2020).
71. Вайло К.Л. Удосконалення управління праці. Режим доступу: <http://ua-referat.com> (дата звернення 30.11.2020).
72. Ващук І.М. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій. Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/448/40403> (дата звернення 30.11.2020).
73. ДСанПіН 3.3.2.007-98. Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин. [Чинний від 1998-12-10]. Київ. : МОЗ України, 1998. Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=2445>. (Державні санітарні правила та норми)
74. ДСТУ Б В.2.5-82:2016. Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом. [На заміну ДБН В.2.5-27-2006 ; чинний від 2017-04-01]. Київ. : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 109 с. (Державний Стандарт України)
75. НПАОП 40.1-1.32-01. Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок. [На заміну глав 5.4 5.5 7.1 7.2 7.3 7.4 7.6 Правил устрою електроустановок, затв. Міненерго СРСР 06.07.1984 р. ; чинний від 2002-01-01]. Київ. : Мінпраці України, 2001. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0272203-01/card2#Card> (дата звернення 30.11.2020).

76. НПАОП 40.1-1.21-98. Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів. [На заміну ДНАОП 0.00.1.21-84 ; чинний з 1998-01-09]. Київ. : Мінпраці України, 1998. 89 с. (Нормативно-правовий акт охорони праці)

77. НПАОП 40.1-1.01-97. Правила безпечної експлуатації електроустановок. [На заміну НАОП 1.1.10-1.01-85 ; чинний з 1997-10-06]. Київ: Держнагляд охорони праці, 1997. 97 с. (Нормативно-правовий акт охорони праці)

78. ДСН 3.3.6.042-99. Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. [Чинний від 1999-12-01]. Київ. : МОЗ України, 1999. 106 с. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/va042282-99>. (Державні санітарні норми)

79. ДБН В.2.5-67:2013. Опалення, вентиляція та кондиціонування. [На заміну СНиП 2.04.05-91 ; крім розділу 5 та додатка 22. ; чинний від 2014-01-01]. К. : Мінрегіонбуд України, 2013. 149 с. (Державні будівельні норми України)

80. НПАОП 40. Правила пожежної безпеки в Україні. [На заміну НАПБ А.01.001-04 ; чинний від 2014-12-30]. Київ. : МВС України, 2014. 91 с. (Нормативний акт пожежної безпеки)

81. ДСТУ EN 2:2014. Класифікація пожеж (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004, IDT). [На заміну ГОСТ 27331-87 ; чинний з 01.01.2016]. Київ. : Мінекономрозвитку України, 2014. 7 с. (Державний Стандарт України)

82. ДСТУ Б В.1.1-36:2016. Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою. [На заміну НАПБ Б.03.002-2007 ; чинний від 2017-01-01]. Київ. : Мінрегіонбуд України, 2016. 66 с. (Державний Стандарт України)

83. ДБН В.1.1-7:2016. Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги. [На заміну ДБН В.1.1.7-2002 ; чинний від 2017-06-01]. Київ. : Мінрегіон України, 2017. 47 с. (Державні будівельні норми)

ДОДАТОК А
Актив балансу за 2016 рік

Таблиця А.1

Актив балансу (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2016 р., млн грн

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	0	0
первісна вартість	1001	0	0
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2132	35
Основні засоби:	1010	5396	8752
первісна вартість	1011	16072	20713
знос	1012	10676	11961
Усього за розділом I	1095	7528	8787
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	8985	9256
Виробничі запаси	1101	6002	5946
Незавершене виробництво	1102	391	717
Готова продукція	1103	1328	1342
Товари	1104	1264	1251
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	5837	8880
з бюджетом	1135	1	6
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	773	1674

Продовження додатку А

Продовж. табл. А.1

1	2	3	4
Гроші та їх еквіваленти	1165	2660	2086
Готівка	1166	1	0
Рахунки в банках	1167	2659	2086
Витрати майбутніх періодів	1170	15	4
Інші оборотні активи	1190	116	274
Усього за розділом II	1195	18387	22180
Баланс	1300	25915	30967

ДОДАТОК Б
Пасив балансу за 2016 рік

Таблиця Б.1

Пасив балансу (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2016 р., млн грн

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	539	539
Додатковий капітал	1410	3222	3222
Резервний капітал	1415	684	684
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3949	8146
Усього за розділом I	1495	8394	12591
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
за товари, роботи, послуги	1615	16382	17549
за розрахунками з бюджетом	1620	469	67
за у тому числі з податку на прибуток	1621	393	26
за розрахунками зі страхування	1625	85	4
за розрахунками з оплати праці	1630	203	103
Інші поточні зобов'язання	1690	382	653
Усього за розділом III	1695	17521	18376
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	25915	30967

ДОДАТОК В
Звіт про фінансові результати за 2016 рік

Таблиця В.1

Звіт про фінансові результати
на 31.12.2016 р., млн грн

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	73912	61597
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(64088)	(52945)
Валовий: прибуток	2090	9824	8652
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Інші операційні доходи	2120	10222	3492
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(3761)	(4038)
Витрати на збут	2150	(2035)	(711)
Інші операційні витрати	2180	(10252)	(2446)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	3998	4949
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	108	169
Інші доходи	2240	2684	75
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(77)	(111)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(1590)	(163)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5123	4919
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-926	-970
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	4197	3949
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

ДОДАТОК Г
Актив балансу за 2017 рік

Таблиця Г.1

Актив балансу (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2017 р., млн грн

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	0	0	0
первісна вартість	1001	0	0	0
накопичена амортизація	1002	0	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	35	44	0
Основні засоби:	1010	8752	8950	0
первісна вартість	1011	20713	22476	0
знос	1012	11961	13526	0
Усього за розділом I	1095	8787	8994	0
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	9256	9467	0
Виробничі запаси	1101	5946	6607	0
Незавершене виробництво	1102	717	377	0
Готова продукція	1103	1342	1113	0
Товари	1104	1251	1370	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8880	15785	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	0	0	0
з бюджетом	1135	6	1455	0
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	736	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1674	4899	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	2086	8642	0
Готівка	1166	0	1	0
Рахунки в банках	1167	2086	8641	0
Витрати майбутніх періодів	1170	4	1	0
Інші оборотні активи	1190	274	1098	0
Усього за розділом II	1195	22180	41347	0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	30967	50341	0

ДОДАТОК Д
Пасив балансу за 2017 рік

Таблиця Д.1

Пасив балансу (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2017 р., млн грн

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	539	539	0
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	3222	3222	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	684	684	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	12894	16343	0
Усього за розділом I	1495	17339	20788	0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Усього за розділом II	1595	0	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
за товари, роботи, послуги	1615	40502	35872	0
за розрахунками з бюджетом	1620	51	840	0
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	595	0
за розрахунками зі страхування	1625	13	0	0
за розрахунками з оплати праці	1630	150	126	0
Інші поточні зобов'язання	1690	9752	13204	0
Усього за розділом III	1695	50468	50042	0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	67807	70830	0

ДОДАТОК Е
Звіт про фінансові результати за 2017 рік

Таблиця Е.1

Звіт про фінансові результати
на 31.12.2017 р., млн грн

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	130992	73912
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(107080)	(64088)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	23912	9824
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Інші операційні доходи	2120	27872	10222
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(9685)	(3761)
Витрати на збут	2150	(14019)	(2035)
Інші операційні витрати	2180	(27594)	(10252)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	486	3998
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Інші фінансові доходи	2220	511	108
Інші доходи	2240	391	2684
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(0)	(77)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(295)	(1590)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1093	5123
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-197	-926
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	896	4197
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

ДОДАТОК Є
Актив балансу за 2019 рік

Таблиця Є.1

Актив балансу (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2019 р., млн грн

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	0	0	0
первісна вартість	1001	0	0	0
накопичена амортизація	1002	0	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	132	41	0
Основні засоби:	1010	10288	8368	0
первісна вартість	1011	26311	26002	0
знос	1012	16023	17634	0
Усього за розділом I	1095	10420	8409	0
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	15054	14338	0
Виробничі запаси	1101	8172	8625	0
Незавершене виробництво	1102	1718	0	0
Готова продукція	1103	3747	4637	0
Товари	1104	1417	1976	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	33374	32692	0
з бюджетом	1135	2508	50	0
у тому числі з податку на прибуток	1136	226	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3848	7920	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	1107	6251	0
Готівка	1166	0	2	0
Рахунки в банках	1167	1107	6249	0
Інші оборотні активи	1190	1496	1170	0
Усього за розділом II	1195	57387	62421	0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	67807	70830	0

ДОДАТОК Ж

Пасив балансу за 2019 рік

Таблиця Ж.1

Пасив балансу (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2019 р., млн грн

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	539	539	0
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	3222	3222	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	684	684	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	12894	16343	0
Усього за розділом I	1495	17339	20788	0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Усього за розділом II	1595	0	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
за товари, роботи, послуги	1615	40502	35872	0
за розрахунками з бюджетом	1620	51	840	0
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	595	0
за розрахунками зі страхування	1625	13	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	9752	13204	0
Усього за розділом III	1695	50468	50042	0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	67807	70830	0

ДОДАТОК 3
Звіт про фінансові результати за 2019 рік

Таблиця 3.1

Звіт про фінансові результати
на 31.12.2019 р., млн грн

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	212656	183138
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(191565)	(164315)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	21091	18823
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Інші операційні доходи	2120	24801	24547
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(7738)	(7622)
Витрати на збут	2150	(5520)	(7837)
Інші операційні витрати	2180	(26952)	(25591)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	5682	2320
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	241	613
Інші доходи	2240	1234	125
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(865)	(0)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(1353)	(232)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	4939	2826
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-889	-509
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	4050	2317
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

